

I lea 39

ROZPRAVY

ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TRÍDA I.

ČÍSLO 51.

Ev. 2333/I.

Soud hraničný.

Z DĚJIN ČESKÉHO PRÁVA.

NAPSAL

DR. MILOSLAV STIEBER,
UNIVERSITNÍ PROFESSOR.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

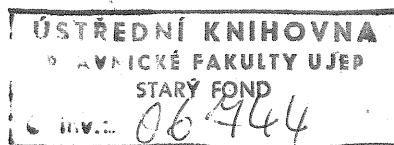
1914.

PŘEDMLUVA.

Při studiu mezimístních styků českého městského práva upoutal pozornost mou také soud hraničný. Nebylo o něm dosavad podrobně jednáno. Několik zpráv u Wintra nemohlo jeho zřízení ujasnit, také ne zmínka u Koldína a Stránského. Nálezy apelační rady, v zemském archivu království Českého chované, jeho právní výpisky z cizích archivů, pak také knihy městského archivu pražského podaly mně tolik látky, že jsem se mohl pokusiti o její přehledné seřazení. Podávám je v přítomném spisku. Je mi při tom milou povinností, aťych všem těm vzdal vřelý dík, kteří mému archiválnímu studiu s příkladnou ochotou vstříc vycházeli. Je to ředitel zemského archivu p. Dr. Nováček, zemský archivář p. H. Kollmann a J. B. Novák a koncipista zemského archivu p. Dr. J. Borovička, dále pak archivář králov. hlavního města Prahy p. Ph. & JUDr. Josef Teige, adjunkt městského archivu pražského p. Dr. Eduard Šebesta a koncipista téhož archivu p. Dr. Vojtíšek.

V Praze, dne 19. března 1914.

Dr. *Miloslav Stieber.*

Vznik, zánik a osazení.

Plný rozkvět hraničního soudu padá do 16. století. K radě nad apelacemi, r. 1548 zřízené, jdou od něho přechetná odvolání.¹⁾ R. 1575 zabývá se hraničním soudem i sněm zemský.²⁾ Koldín prohlašuje o něm, že jest zvyklostí starou utvrzený.³⁾ Patrně tedy, že dávno již před zřízením apelační rady existoval, snad již koncem století 15, sotva však dříve. Soudilyť spory, které později rozhodovaly, orgány jiné, tak zejména soud komorní nebo úmluvčí.⁴⁾

¹⁾ Uvádíme tuto ke každému roku v závorce, kolik odvolání od hraničního soudu našli jsme v knihách apelační rady v archivu zemského výboru království českého v Praze (Zkratky pro nálezy apel. rady = NAR): 1548(1), 1552(4), 1553(2), 1554(1), 1556(4), 1557(4), 1558(5), 1559(1), 1560(5), 1562(2), 1563(3), 1564(1), 1565(1), 1578(10), 1580(2), 1581(3), 1582(6), 1583(6), 1584(9), 1585(3), 1586(4), 1588(1), 1589(2), 1590(5), 1591(6), 1592(8), 1593(3), 1594(1), 1595(1), 1596(7), 1597(2), 1598(2).

²⁾ Sněmy České, IV, 282, Winter, Kulturní obraz českých měst, 2, 638.

³⁾ Koldín, Práva městská království českého, A XLIII, II.

⁴⁾ Winter, l. c. 639 k r. 1540. Archiv český I, 127 (25./7, 1520) Vilém z Pernštejna Janovi synu p. Burianovu: Pak člověku jednomu v Smrkovicích panev jest ukradena; i nevím, za méholi držení Smrkovic, či přede mnou. Pak ten člověk jej obstavil, ne ouředník. I poněvadž jest obstaven, nechať jest na tom právě práv; a zdáli se vám, někteří z měst královských nechť jsou při tom. Pak což mu právo najde, přitom stůj; pakli se chce k vyššímu právu odvolati, toho také vůli míti bude. Neb bych já měl lidmi ze stávek obstavenými, tu kdež jsou obstaveni z práva, jinam hýbati, tomu já nerozumím, jestli za spravedlivé: pak jestli to za spravedlivé, Arch. č. 6, 556 (24/6 1482) Registra soudu komorního. Nález královský ve při Chebských se zemany krajiny Chebské a s panem Václavem Šlikem: „Item což se dotýče Albrechta Zoka a Frankengrunaruov, poněvadž pan Václav jest vyznal, že ta věc jest na rcky i na soud svolena, a Frankengrunarové pravie, že ne to svolenie něco peněz dáno: i zdá se JMké za spravedlivé, aby vedle toho svolenie pan Václav právo osadil; a chce-li Albrecht Zok toho tak dlouho čekati, kohož JMká tam vyslati ráčí, aby také při tom soudu seděl, to buď při jeho vuoli, a což ti za spravedlivé najdu, aby na tom přestáno bylo. Jestli pak že by čekati nechtěl, ale buď jemu soud prvé osazen, a na tom soudě buď to rozeznáno, máli Albrecht Zok jim Frankengrunaróm ten počet z poručenství i toho puol hradu prvé učiniti čili oni jemu těch dvě stě zlatých prvé dáti: a jakž jim právo najde, tak se obojí zachovajte. Snad vztahuje se i na soud hraničný usnesení sněmu z r. 1492, přijaté do zz z r. 1549 R. 29: „Jestliže by pak kdo čího člověka, pošlic na pováleče vzal, a nebylo při něm

Jméno své má hraničný soud *od hranic*. Osazuje se totiž z různých míst, různých hranic.⁵⁾ Odtud také jeho latinské jméno u *S t r á n s k é h o „judicium corrogatum“*,⁶⁾ sezvouť se k němu soudcové z různých soudů. Na toto složení upomíná i jeho německý název „gestreutes“⁷⁾ nebo „zer-

těchto nahoře psaných příčin, má pánu jeho oznámiti, že jest člověka jeho vzal, chce-li k tomu přijeti anebo poslati, že *chce soud tomu člověku osaditi*. Arch. český 6, 23 (4/3 1412) Spor mezi Konventem postoloprtským a obcí lounskou o pozemky lenešické rozhoduje se úmluvčímí. Arch. č., 1, 223 (25/1 1429) Pře mezi Novoměstskými a Staroměstskými srovnaná ubrmany. Arch. č. 3, 412 (22/12 1433) Zápis sněmu svatomartinského: Najprvé z vuole společné a jednostejné nás všech urozeného pana Alše z Risenburka a z Vřeštova za správci královstvie českého a markrabě moravského volili sme a vyzdvihli; k němužto ze všech nás svrchupsaných, dvanácte osob jemu k radě vyvolivše přidali jsme. . . A jestliže by kteří páni rytíři nebo panoše měli sami mezi sebu oč činiti: to týž správce s raddú od nás společně již vydanú má vedle jich práv zemských je děliti a súditi. A též jestliže by město které s městem anebo s lidmi městskými a jim poddanými měl kto nebo kteří co činili, s spravedlnost by se vedle řáduv jich prvé nestala; jmá to zprávece o raddú svú též společně podle práv jich městských děliti a rozsúdi. Arch. č. 2, 37 (3/7 1449) Aleš Holický ze Sternberka Oldřichovi z Rosenberka: „A věda dobře, ačkoli syn m j nad zlodějem a lúpežníkem silničným má popravu, však tobě pane i jiným ubrmanóm nejednú dal jest věděti, že jeho před čtyřmi ubrmany chce v Jihlavě postaviti“, 271 (1450), 273, 275, 286, 411 (1446): než práv jemu chci býti před JMtí a před jinými dobrými lidmi nestrannými. Arch. č. 7, 497. Registra soudu komorního. Pře mezi Václavem Trochem a měšťany nymburskými (1475), 498. Mezi kněžými hradeckými a sirotky Hermanovými. Arch. č. 5, 454. Snesení sněmovní (14/2 1494): „. . . jestliže by sám své popravu nejměl, aby beze vši odpornosti vydal takového k popravě, k kteréž popravě by přiležel nebo nejbližší popravě byl; a tento popravce beze všech forteluo aby popravu pustil a k sobě aby přivzal dobré, znamenité lidi na cti zachovalé, kteříž by při tom tázání býti měli.“

⁵⁾ Koldín, l. c. Brandl, Glossarium pod heslem „hraničný“ spojuje omylně jméno „hraničný“ s odsouzením na hranici.

⁶⁾ Codex juris bohemicus, IV/5, 275.

⁷⁾ Místodrž. archiv Inšpruk $\frac{\text{Ferd. 195}}{307 \text{ b.}}$ (1565) Bürgermeister u. d. Rath in Komotau an den Hauptmann Aulický v. Aulic: „Gstrenger, Edler, erhenohester herr hauptman. Wir haben der firstlichen Durchleuchtigkeitt unsers genedigsteeen Herren und Erbherren befellich an Euer Gestrengkeit beschen von wegen Hansz Freyen, wellichen umb begangene voberleibung alhier inn irer fürstlichen Durchleuchtigkeitt gefenknis bis anhero gehalden wirdt, untherthenigest empfangenn, daraus vornomen, das E. G. ernanten Heter vor ordentlich gericht stellen, uber in erkennen und ergehen lassen, was Urteil und recht giebet. Dieweill unsz aber des umleibten freudtschaft unbekandt und unwissend, auch bisanhero nit mogen erforschet werden, und sich die Gericht alhier disfalls bewaren, siehet uns vor notwendig an, sag man solliches zuor inn den umbliegenden Steten drei, vierzehen tage offenlich ruffen lasse auf das wo etwan freundschaft vorhanden; sich zue sollichen peinlichenn rechten, wan es angestellet, finden mochtenn, sich darnach der unwissenheyt nit zuentschuldigen. Ferner auch gelanget an E. G. unsere dinstliche unnd gehorsame bithe, nachdeme es zuor inn sollichen und dergleichenn fellen alhier dermassen gehaldenn wordenn, das etliche umliegende Stethe zue sollichen rechten beschriebenn worden, welliche ausz irem mittel des raths *zwo personen* alher fertiget und neben uns im rechten gessen, euer Gestrengkeitt wollen unsz an die F. D.

streutes⁸⁾ recht“ a také v překladu K o l d í n o v a městského práva jeho označení „Gränzrecht.“⁹⁾ České prameny zvou jej dále „právo hraničné“¹⁰⁾ nebo „právo soudu hraničného“¹¹⁾ také „právo osazené“ a „soudci usazení“¹²⁾ „právo hostinské“¹³⁾ „právo soudu hostinského“¹⁴⁾ „soud ho-

unseren genedigen Erbherren vorschreibenn, auf das ire fürstliche Durchleuchtigkeitt djesenn hernach beschriebenen Steten: Br ü x, C a d a n, P r e s n i t z u n d G ö r k a u genedigst mandiren und befahlen woldenn, do sie unsz durch schriefft ersuchet, zue sollichen *gestreuten* unverdechtigenn rechtenn, wan es angestellet zwo, Rathspersonen zue unsz abzuefertigen unnd neben unsz erkennen helften, was recht sei. Archiv civitatis Cadanae. Copiale 1585—1587, 224 (1/1 1586) Bchuslaw Joachim zu Comuthaue. Wolgeborner gnediger Herr. E. G. seindt vnser wyllige dinste zuor, gnediger herr. Es ist an vnsz gescheen schreyben haben wirr empfangen, daraus vernommen das E. G. pytten wirr wollten *drey Personen* ausz vnsern Mitteln vff den 8 disz innsteenden 87 iars zue niedersetzung eynes *gestreuten* rechtes zue fruier tagczyeyt vffe rathaus zue Comuthaue erscheynen lassen, fuegen E. G. darauff dinstlich zuewyszen wofern sollichs recht mit perszonon vnd burgern *ausz dem drytten Standes* besetzct werden szoll, vnd vnsz szollichs wieder kundt gethan wirdt, willen E. G. wirr hirrynnen gerne wylfaren, wellichs E. G. dem wirr zuedienen wyllig hinwieder vormelden sollen.“

⁸⁾ Místodrž. archiv Inšpruk $\frac{\text{Ferd. 203}}{129 \text{ a}}$ (10/1 1579) Hejtman Křivoklátský

Václav Aulický arciknížeti Ferdinandovi. Na rczkaz arciknížete osadil Václav Aulický ve sporu mezi ženou Víta Nosislavského ze Strašic a sirotky Bezděkovskými „ein zerstreut recht“ z Rakovníka, Loun a Slaného. Z rozsudku podána však apelace k arciknížeti, která nevyřízena zůstává. Osoby „zum zerstreuten Recht“ dožádané protrávily u Pavla Rakovnického v Strašicích 30 kop 42 gr. Týž žádá peníze na hejtmanovi, kterýž by mu je i s útratami zaplatili musil, kdyby apelace v brzku konce nevzala. I žádá, jak je zvykem, aby apelace byla zaslána k návrhu doktoru Martinu Vederinovi, a aby pak návrh arciknížetem byl podepsán, aby po vyřízení apelace mohl Rakovnický peníze dostati a strany své právo.

⁹⁾ Vollkommener . . . Auszug der Stadt-Recht im Königreich Böhme, 1688, 20.

¹⁰⁾ NAR 4, 1817 (1562) Z Netvořic apelací mezi slovným Albrechtem Hisrlí z Choduov na místě někdy Víta Ztekého, poddaného jeho, s jedné, a slovným Albrechtem Velvarským z Břízy a na místě Vavřince Paši, poddaného jeho, s strany druhé, co se svědkuo v o mord od písaře, kterýž k tomu zvláštní přísahy podle zřízení zemského neměl, přijatých dotýče. Ortel: Tu my soudcové *práva hraničného* v městě Netvořicích osazeného. . . (Zdvihá se vedení svědků při právě v městečku Michovicích). Nález se stvrzuje ap. radou.

¹¹⁾ NAR 23/287, fol. 132 (1589) Ku *právu soudu hraničného*, ve vsi Příšovicích osazeného. Pře mezi Janem Janouškem z města Hradiště i na místě bratří a seser, s jedné, a Annou Dědkovou, a Annou Jiříkovou z Příšovic, s strany druhé, o dědický nápad. Nález nechává se v prvé artikulu při své váze, v druhém o pohledávce Janouškově za máteří zemřelou se napravuje, že přísahou do 2 neděl od přečtení nálezu má spraviti, že jí 24 kop. gr. č. půjčil a vysázal. Složí-li přísahu, mají mu dědicové sumu tu do dalších 2 neděl zaplatiti.

¹²⁾ NAR, 3, 1053 (1553) Z Žeželovsi od soudcuov usazených přinesena apelací mezi Pavlem Byčístí původem, s jedné a Jiříkem Čertem, obžalovaným, s strany druhé, o rukojemství. Ortel: „Tu lethta etc. padesátého třetího v středu den svatě pany Pryšky *právo a konšelé osazené* ve vsi Žeželovsi.“ Žaloba odmítnuta. Nález napraven. NAR. 3, 624 (1560) Z Sviništan od *práva osazeného* apelací mezi Duškem Boučkem z Dolan, s jedné. a Janem synem Jiříka Vrchnara z Buchvaldu, se strany

stinský“¹⁵⁾ „soudcové hostinští“¹⁶⁾ „právo soudcův, k soudu hostinskému dožádaných“¹⁷⁾

druhé, co se některých řečí o vědomosti ukradeného hříběte mluvených dotýče. Vichnar se prohlásil, že žalobce přivede k ukradenému hříběti, dá-li mu tolar. „Sudi a právo hraničné v rychtě Sviništanech osazené“ uznávají, aby žalobce, daje tolar žalovanému, ke hříběti byl doveden. Svě škody má každá strana zaplatiti. Škody hraničného soudu mají platiti společně. Ortel napraven. Řeč Vichnarova není dokázána. Není povinen tedy na žalobu odpovídati. Má postavití však rukojmí nebo vydati zápis, že ku právu státi bude, vyhledá-li se naň co jistějšího. NAR. 3, 1399 (1560) Ze vsi Vohništan z práva osazeného přinešena apelací mezi Jiříkem z Dubečna, původem, s jedné, a Janem Starejm z Vohništan obžalovaným, s strany druhé. (První poddaný Viléma Trčky z Lípy, druhý Jana Mikuláše z Vachtle). Ortel: Tu my rychtář a konšelé právo ve vsi Vohništovic osazené. Pře o vola a jeho záplatu. Nález stvrzen. (1561). NAR. 3, 834 (1563) Žaloba na rychtáře v Konecchlumí před osazeným právem pro 18 kop. míš. korce žita a věrtele pšenice pro nedopomožení práva podle stavunku. Žaloba se zamítá, ježto rychtář choval se podle práva.

¹³⁾ NAR. 23/286, fol. 140 (1586) Ku právu hostinskému na rychtě v městečku Kladně osazenému. Pře mezi plnomocníky Jana Bořity z Martinic; na místě a k ruce Sybilly Kohoutové, a dětí jejich ze vsi Podlejščina, s jedné, a rukojmění za Jiříka Maňacha ze vsi Knovíze, s strany druhé, o pokutu pro nepostavení principála ku právu. Ortel se napravuje. Hostinské právo má dvě osoby přísazné ze svého prostředku vydati, aby strany smluvily. Nesmluví-li je, má se s výhradou vyššího práva podle zřízení městského 121 nález učiniti. NAR. 23/289, fol. 93 (1596) Ku právu hostinskému, v městečku Postoloprtech osazenému. Pře mezi Martinem Rychlem s jedné, a Josefem synem Ondřeje jinak Endrle, s strany druhé, co se svědomí při právě čtení zhajování dotýče. Nález nechán při své váze.

¹⁴⁾ NAR. 23/285, fol. 24 (1584) Ku právu soudu hostinského v městečku Vraným osazeného. Pře mezi nábožnou Annou litoměřickou abatyší kláštera Týnce, s jedné, a Pavlem rychtářem ze vsi Žerotina, s strany druhé, co se nářku cti dotýče. Nález nechán ve své váze — K témuž soudu hraničnému. Pře mezi těmiže o výtržnost. NAR. 23/285, fol. 154 (1584) Ku právu soudu hostinského, na rychtě města Kladna osazeného. Pře mezi plnomocníky Jana Bořity z Martinic, na místě a k ruce Sibilly Kohoutové a dětí jejich ze vsi Podlejščina, poddaných jeho, s jedné, a plnomocníky Tyburciho Žďárského ze Žďáru a na Kladně, na místě a k ruce Jiříka Maňacha ze vsi Knovíze a Jakuba Myšíka, s strany druhé, co se mordu dotýče. Ortel nechán při své váze v příčině Maňacha. Myšík má však vězením ztrestán býti, ježto moha mordu zabrániti, neučinil toho a ještě ten nenáležitý skutek schvaloval. NAR. 23/288, fol. 116 (1592) Ku právu soudu hostinského na Libčovsi osazeného. Pře mezi Janem z Vřesovic a z Doubravské Hory, raddou král., s jedné, a Dorotou Břežalovou, ze vsi Zekovic, s strany druhé, co se tajného mordu a při tom odnášení některých věcí z gruntov téhož Jana z Vřesovic obvinění, podle toho i žádosti outřpného práva připuštění dotýče. Nález nechává se při své váze.

¹⁵⁾ NAR. 23/284, fol. 102 (1582) K soudu hostinskému, na rychtě v městě Kladně osazenému. Pře mezi Vladislavem Hrobčickým z Hrobčic, s jedné, a Jiříkem Vávrovic, ze vsi Hořovic, poddaným Tyburcia Žďárského ze Žďáru a na Kladně, hejtmana kraje slanského, s strany druhé, co se m: rdu dotýče. Rozsudek potvrzen.

¹⁶⁾ NAR. 5 (1560) Z Hodkova od práva hraničného tu osazeného přinesena apelací mezi Kryštofem Henýsem z Frýdenbergku i na místě jiných přátel, s jedné, a slovtuným Josefem Bráfem z Wardpergka, hejtmanem na Dubí, na místě Kateřiny po Vondřejovi Letnarovi pozuostalé vdovy, s strany druhé, co se obvinění z 9 kop gr. m. navrácení od někdy Martina Henýsem z ručnice na silnici postřeleného a za-

Katastrofa bělohorská ochromuje život na všech stranách. Zastavuje také činnost hraničného soudu. Na začátku 17. stol. setkáváme se ještě s četnými odvoláními v knihách rady apelační.¹⁸⁾ Po roce 1620 našli jsme již jenom čtyři případy.¹⁹⁾ Poslední je z roku 1682.²⁰⁾ „Vademecum praxeos judicariae“ ze začátku 18. stol. prohlašuje již soud hraničný za zaniklý.²¹⁾ V 17. stol. začíná se také soud hraničný jinak označovati. Jsou to „soudcové ke při obzvláště nařízení“²²⁾ „právo obzvláště osazené“²³⁾ „komisaři k té při zřízení“²⁴⁾ „soud k té při osazený“²⁵⁾ anebo docela „osazené inkvisitorní právo.“²⁶⁾

mordovaného loupežně vzatých. Ortel: V té při my soudcové hostinští, konšelé přísazní z města Turnova tři, z města Dubu t i, z města Hradiště tři podle tří konšel domácích toho soudu na Hodkovicích osazeného, slyšice žalobu. . . nahlédše. . . v jisté poručení JMti arciknížecí. . . nalézáme a za právo pravíme. . .

¹⁷⁾ NAR. 3, 1940 (1563) Od práva soudcov k soudu hostinskému v Jamách Doksanských dožádaných mezi Petrem Jelitem, s jedné, a Matějem Jelitem, bratrem jeho, s strany druhé, co se statku po otci jich užívání dotýče. Ortel: Jakož jest v spisích svých před pány soudci k soudu hostinskému do Jam Doksanských dožádaných, obvinil Petr Jelito Matěje Jelitu bratra svého z dědictví otce svého. . . tu my soudcové a konšelé dožádaní od velebného a ctihodného kněze Jana, pana probošta Doksanského k témuž soudu z měst, nahlédše v spisy Petra Jelity, též také odpovědi Matěje Jelity. . . považivše; takto o tom však s vejhradou vyššího práva na soudu zahájeném hostinském v Jamách Doksanských vypovídáme: (Soud uznává, aby žalovaný svou odpověď prokázal. Pak to půjde vedle práva. Soud apelační ortel napravuje a nalézá ve věci.)

¹⁸⁾ V závorkách k jednotlivým rokům uvádíme počet odvolání: 1600(1), 1601(1), 1602(3), 1603(1), 1607(1), 1608(1), 1609(3), 1610(1), 1611(2), 1613(1), 1614(1), 1616(1), 1617(2), 1618(2).

¹⁹⁾ NAR. 24/299, fol. 53 (1624) K soudu hraničnému v městě Dobříši osazenému mezi Václavem Mladotou ze Solopisk a Jiříkem Tomkem co se ukrytí kostí člověka nepohřbeného obvinění dotýče, fol. 53 v (1624) spor s manželkou téhož Kateřinou co se kouzel a čar dotýče. NAR. 25/303 fol. 8 (1636) Ku právu a soudu hraničnému v městě Stodě osazenému, co se mordu obvinění dotýče. Viz dále pozn. 25) a 26).

²⁰⁾ Viz pozn. 26.

²¹⁾ Vademecum iuridico-practicum sive succincta tractatio processus civilis iuris Bohemico — Moravico — Silesiaci tractatus. Norimberg 1710, 80: Officium limitum: *Graniczny Prawo*; german. *das Gränitz-Recht* oder *Ambt*, olim erat, iam videtur in desuetudinem abiisse.

²²⁾ NAR. 23/293, fol. 40 (1609) Do Litoměřic soudcům obzvláště k té při nařízeným. Pře mezi král. rychtářem, s jedné, a Zikmundem Šoulou, řečníkem, s strany druhé, co se zhajování čtení žádosti Šouly dotýče. Ortel se napravuje. Rychtář postavil se na právě, pokudž ještě na něm seděno bylo a žádal, aby průvodové jeho v hlavní při čteny byli. I zdvihá se vše, co od Šouly před tím k poznamenání přišlo. NAR. 23/293, fol. 41 (1610) Do Litoměřic k soudům, obzvláště k té při nařízeným. Pře mezi Matyášem Šiškou z Chejnova, s jedné, a Zikmundem Šoulou, s strany druhé, co se staného práva dotýče.

²³⁾ NAR. 23/293, fol. 66 (1610) Na Mělník ku právu obzvláště osazenému. Pře o hojemství a složení spisu proti útoku. Dictum se napravuje podle práva městského lit. C. 14 rozd. 3. Fol. 76 pře o zhajování svědků.

²⁴⁾ NAR. 23/293, fol. 44 (1611) Do Vodňan před komisaře k té při zřízení. Pře

*Důvody osazení hraničního soudu jsou různé. Nejpravidelnější případ je nedostatek vlastního práva.*²⁷⁾ Takový důvod uvádí i snesení zemského sněmu z r. 1575.²⁸⁾ Vrchnost vesnická pečuje zvláštními smlouvami o to, aby se jejím poddaným dostalo práva. Ujednává se sousedními městy, aby odvolání z vesnických soudů přijímala a na posudky do vesnic své konšely vysílala.²⁹⁾ Také v městech dochází k tomu, že si jedno město od druhého konšely „vypůjčuje.“ Kmetická stolice jednoho města může se na př. státi neúplnou, vyžádají-li si strany členy její ku svědomí.³⁰⁾

Přirozeno asi je, že jde žádost o propůjčení konšelů k soudu hraničnímu na rychty různé. Neděje se snad tak ani z důvodu nestrannosti

mezi král. rychtářem, jménem krále, a dědici o přípověď na statek. Ortel nechán při své váze.

²⁵⁾ NAR. 24/299, fol. 42 (1624) Do města Lúna k soudu *obzvláště k té při osazenému*. Pře mezi král. rychtářem s jedné, a Dorotou Kaprovou, s druhé, a Václavem Ležákem, s třetí strany, o pozůstalý statek Maryany Nosidlové. Ortel se napravuje. Kšaft má zůstatí ve své mocnosti. Poněvadž však Ležák proti kšaftu odpor položil, přisuzuje se jeho díl král. rychtáři.

²⁶⁾ NAR. 41/341, fol. 1 v (13/1 1682) K osazenému *inquisitornímu právu* v Budeničkách. Jménem a na místě etc. Vice praesident a raddy. Měvše sobě tu od osazeného inquisitorního práva v Budeničkách v příčině Salomeny Urbánkové pro zoumyslné zamordování svého vlastního neřádně nabytého plodu při právě budečnickém vězením zjištěné spolu s dobrovolným vyznáním jejím odeslanou žádost a otázku v svém pilném a bedlivém povážení na ni toto naučení dávají a z práva nacházejí, že naddotčená Salomena Urbánková pro takové těžké přečinění své jiným ku příkladu a strachu mečem na hrdle trestána, do hrobu vložena, kulem skrze srdce probita a tak zahrabána býti má.

²⁷⁾ L. S. 1134, 296 (1579): Šimon Hlava, měšťnín St. Města, obstavuje Matouše Stránského, z V. Kněživky poddaného strahovského opata z té příčiny, že mu nedopomohl opat k dluhu na Václavovi Hrachovi z M. Kněživky. Opat namítá, že stavunk je nepořádný. Jak přišlo psaní od Starého Města za dopomození práva, sročil strany před sebe, dožádav pp. rad nad apelacemi, radních malostranských a hradčanských, ale Šimonovi se toho užítí nevidělo. I požádal pány malostranské a ti tu při k sobě k rozeznání přijali. Zde začátek má a ještě konce nevzala. Šimon odpírá, že by s dlužníkem svým pořádně sročen byl. „*Nebo nemaje on pan opat žádného pořádného práva a konšeluov, ani přisežného písaře, když viděl, že odpor mezi stranami vzešel, měl předně jim soud hraničný osaditi a psaní do jiných měst nejblížších od gruntův svých učiniti a za vyslání jistějš osob přisežných i s písařem přisežným k témuž soudu hraničnímu se dožádati*“. Při sročení na Menším Městě pr. pak druhá strana nestála. Nemusil tedy za opatem dále běhati, ale mohl stavunk učiniti. Nález nevypsán. (Archiv m. Prahy liber sent.)

²⁸⁾ Viz pozn. 2).

²⁹⁾ Č e l a k o v s k ý, Povšechné dějiny právní, 159—160.

³⁰⁾ 1155 M M H 18 (1550): Tu pan purgmistr a radda v šesti osobách, radních sedících puol raddy, nebo jiné osoby raddní do té pře k svědomí od stran potřebovány byly, ale vrchnosti JKMTi rad JM majíce naučení a na dožádání majíce při sobě od pánů purgmistrů a ze Starého, i Nového měst pražských šest osob radních přisežných propůjčených a přidaných... slyšíc žalobu a odpor vědomí, řízení zemské... práva městská... vypovídají... (Archiv m. Prahy.)

osazeného soudu, jako spíše proto, aby dožádaným městům nevzešel propůjčením konšelů jich nedostatek.

Než i tam, kde vrchnost má svou popravu, dochází přes to k osazení hraničního soudu, žádá-li tak důležitost pře. Ale vyřizují se zde i věci méně důležité, také mnohé postranní pře. Koldín zařazuje soud hraničný vůbec mezi práva postranní, poněvadž jsou „ven z pořádku“ a ne „z nařízení právy vyměřené.“

Dle snesení zemského sněmu z r. 1575.³¹⁾ dosazuje soud hraničný pán gruntu, na němž se věc, k útrpnému právu náležející, přihodila. I podle K o l d í n a je to osoba mimo strany,³²⁾ dle S t r á n s k é h o³³⁾ žalobce veřejný, tedy nějaká vrchnost.³⁴⁾ I osazuje soud hraničný na př. purkrabí karlstejnský, purkrabí donínský,³⁵⁾ hejtman královský,³⁶⁾ také vrchnost církevní, jako probošt doksanský.³⁷⁾ Osazování toto děje se někdy i z rozkazu arciknížecího³⁸⁾ nebo královského.³⁹⁾ Vrchnost dosazuje soud hraničný

³¹⁾ Viz pozn. 2).

³²⁾ Koldín, l. č. III: „aby ten, kdožby takový soud hraničný aneb jakýž koli jiný soud postranní komu chtěl osaditi.“

³³⁾ Viz pozn. 6: „*Judicium corrogatum ex eo vocamus, quod actor cum adversario, quem in potestate habet ob causam delicti iure experturus, iudices ex diversis tribunaliibus ad cognitionem privatim in domo sua instituendam corrogare consuevit.*“

³⁴⁾ NAR. 4, 575 (1552) Od práva hraničního pod zámek Karlstejnem osazeného přinesena apelací mezi Václavem, starým rychtářem z Tetína, s jedné, a Havlem rychtářovým synem též z Tetína, s strany druhé, což se peněz pobráni dotýče. Ortel: Tu my soudci a radda *osazená od jeho milosti pana pana Jana Bořity z Martinic, purkrabí karlstejnského pod Karlstejnem. Nález napraven.*

³⁵⁾ Musejnik, 1828, III, 25. Další vypisy z paměti p. Mikuláše Dačického z Heslova: „Léta 1590, v outerý po začetí léta nového, nějaký žák jménem Sixtus, mladý člověk, na Žehušicích v kraji čáslavském upálen jest za živa ohněm na hranici, jsa k té smrti odsouzen *soudem hraničním*, proto, že maje sobě svěřenou mládež k cvičení liternímu, s některými, násilí jim čině, vlaské sodomství páchal. Což když naň vyjeveno, k tomu se přiznal a pan *Jan purkrabě z Donína, jsa pánem panství žehušického, ten soud hraničný nad ním osadil podle práva.*“

³⁶⁾ NAR. 5, fol. 164 (1557) Od práva hraničního na zámku Přerově osazeného přinesena apelací mezi Johannou Severynovou z Liboslavě, na místě Jana Starého rychtáře, poddaného sirotčího, z Jiren, s jedné, a Prokopem Zubem ze vsi Horoušan, s strany druhé, co se mordu dotýče. Ortel: Tu my soudcové na žádost *urozeného pana Blažeje Špigle z Milčic, krále jeho milosti hejtmana na Přerově, k soudu hraničnímu shromáždění... vejpověď... činíme. Zub není mordem povinen, dle nálezu ap. r. ano. Viz též pozn. 8.*

³⁷⁾ Viz pozn. 17.

³⁸⁾ NAR, 5, fol. 165 (1557) Z práva hraničního na zámku Přerově osazeného přinesena appellací... Ortel: Tu *z poručení JMti arciknížecí soudcové soudu hraničního... Pře mezi Majdalenou Křížovou od Černého Jelena z Nového Města Pr. původem, s jedné, a Janem Krajným, z Nevizd, obžalovaným, s strany druhé, co se hojemství a na žalobu neodpovídání dotýče. Uznává se, že má odpověď dáti do 2 neděl. Obrany vznášeti nemá, poněvadž v přípisu arciknížecím stojí, že Majdaleně chce býti práv, bude-li jej chtíti z čeho viniti. Ap. rada uznává, že může obrany vznésti, poněvadž odpověď dosud podána není. NAR. 3, 1832 (1560) Z Královic apelací mezi slovutným Jiříkem Velvarským z Saxndorfu, purgmistrem a konšely i vsí obcí,*

i tehdy, je-li sama žalobkyně⁴⁰⁾ nebo žalovanou.⁴¹⁾ K soudu hraničnému

města Kralovic, s jedné, a Jiříkem Pleskáčem, s strany druhé, o odpověď listem. Ortel na témž právě: Tu my přísežné, nestranné a k tomu dožádané osoby, slyšíc s náležitou poctivostí nejjasnějšího a velikomocného knížete a pana *pana Ferdinanda arciknížete rakouského* pána našeho nejmilostivějšího po předešlém mezi týmiž stranami učiněném orteli, milostivě *psané poručení*, abychom mezi stranami podle obvinění a odporu ortelovali, i jsouce povinni v tom náležitě poslušenství zachovati, takto ve jméno Buoží mezi dotčenými stranami za právo vypovídáme: (Spor o obvinění, že Královičti mu zadržují spravedlnost. Soudcové toho neuznávají, ale nařizují, aby vzat byl v trestání svou vrchností, poněvadž opomenul fád a právo, místo své vrchnosti sám se o spravedlnost hlásil. Nález stvrzen. NAR. 3, 393 (1558) Z zámku Přerova od soudu hraničného přinesena apelací mezi Majdalenou Křížovou z Nového města Pr., původem, s jedné, a Janem Krejným z Nehvizd, obžalovaným, s strany druhé, co se zodpovídání z dědictví dotýče. Ortel: *Tu my z jistého poručení JMti arciknížete soudcové soudu hraničného*, nahlédše v svědky a v zřízení z... vypovídáme... z práva se nachází jemu Janovi Krejnímu z Nehvizd, že jest jí Majdaleně Křížové z N. M. Pr. na žalobu její odpovídati povinen. Ortel napraven, že jest odpovídati povinen toliko z dílu žalobkyně.

³⁹⁾ Formulář Kaňkovský fol. 125 (cc. 1590) Rudolf II. Kryštofovi Sekerkovi z Ledčic na Měcholupech. Na gruntech Sekerkových obstaven poddaný nejv. hofmistra Jiříka Kaplíře ze Sulevic. Tento žádal Sekerku, tvrdě, že obstavunk je nepořádný, aby jeho poddaného na rukojmí propustil. I nařizuje mu to také Rudolf a zároveň také, aby *soud hraničný* osadil, aby nejv. hofmistr na místě poddaného svého před týmiž soudem s výhradou vyššího práva slyšán a uznán býti mohl.

⁴⁰⁾ NAR. 3, 1780 (1558) Z Lochovic městečka přinesena apellací mezi slov. Katherinou z Vlkanova a na Lchovicích, na místě Vondry Tkadlce z Lochovic, původem s jedné, a Doušou, poddaným, urozeného Jana z Lobkovic, obžal., s strany druhé, co se mordu dotýče. Ortel na témž právě: Tu my soudcové ze tří měst, na žádost urozených *pana Mikuláše staršího z Řičan, Jana Pešíka z Komárova, jakožto poručníkův paní Kateřiny z Vlkanova*... na místě dětí svých a na místě přátel nebožtíka Vondry Tkadlce zamerdovaného na právě Lochovském shromáždění, slyševše žalobu, odpor, svědomí, zřízení zemské, právo městské, nález od JMti panuov soudců zemských i z obou stran všecka přelíčení... takto vypovídáme:... proto dává se pánuom poručníkum a paní Katherině z Vlkanova na místě přátel nebožtíka Vondry za právo tak, že jest on Douša... takovým mordem povinen. Komu by se tento náš nález nelíbil, vrchní právo jeho Velebnosti císařské raddy, kteří nad apelacemi na hradě pražském sedati ráčí, vyhrazujeme. Ortel při své váze zůstaven NAR. 23/290, fol. 27 (1597) Ku právu soudu hostinského v městě Kladně osazeného. Pře mezi *Kryštofem Kreicigarem z Krissenthalu, hejmanem panství smečenského*, s jedné, a Vondřejem Krčmářem z Dolejší Dobré, s strany druhé, co se mordu dotýče. Nález nechán při své váze.

⁴¹⁾ NAR. 5, fol. 144 (1557) Od soudu hraničného na zámku Tuchorazi osazeného přinesena apelací mezi Václavem Mřenkem z Nového Města Pražského, původem, s jedné, Adamem a Volfem z Vratkova, obžalovaným, s strany druhé, co se třidceti jedné kopy devatenácti grošuv čtyř peněz, vše českých, podle rukojemství za škody daných dotýče. Ortel: *Tu dožádání urozeného pána pana Bořivoje pugkrabi z Donína* a na Tuchorazi osoby raddní z Starého a Menšího měst pražských, též města Hradčan... vypovídají. Kryštof Žizovský, Adam z Tuchoraze a Wolf z Vratkova poručníci Hanuše z Liblic, *na místě p. Bořivoje purkrabi z Donína*, obstavili na Novém Městě Pr. Zdenka Vachtle. Když jim nalezeno, aby uručili o škody, postavil se rukojmí Václav Mřeněk a po zdvžení obstavunku škody zaplatil. Soud hraniční mu je přisuzuje.

může dojít i na žádost soudu pře hlavní, má-li se nějaká předběžná otázka v postranní při rozhodnouti.⁴²⁾

Dle snesení zemského sněmu má se soud hraničný osaditi „hodnými a nepodezřelými osobami“.⁴³⁾ Dle Koldína mají k tomu dožádání býti „lidé dobří a rozumní“.⁴⁴⁾ dle Stránského „judices ex diversis tribunalibus“.⁴⁵⁾ To je pravidlem. Počet soudců, o které se žádá, i počet měst, na která jde žádost, jest různý. I žádají se na př. okolní čtyři města, každé o tři soudce, jedno spolu o přísežného písaře⁴⁶⁾ nebo každé o dva soudce,⁴⁷⁾ a soudcové pak někdy sami prohlašují, že jsou „ze čtyř práv ssedlí“.⁴⁸⁾ Vedle požadovaných tří soudců⁴⁹⁾ a dožadovaných tří měst⁵⁰⁾ soudí také s rychtářem kmeti ze dvou práv.⁵¹⁾ Dožádání kmeti zasednou někdy ku kmetům domácím, k purkmistrovi, vesnickému rychtáři⁵²⁾ nebo

⁴²⁾ Viz příloha č. 2 a 3.

⁴³⁾ Viz. pozn. 2.

⁴⁴⁾ Koldín, l. c. III.

⁴⁵⁾ Viz. pozn. 6.

⁴⁶⁾ Viz příl. č. 1 a Winter, l. c. str. 639.

⁴⁷⁾ Viz pozn. 7.

⁴⁸⁾ NAR. 3, 834 (1563) Ze vsi Konecchlumí apelací mezi Jiříkem Plumem, poddaným uroz. Zdeňka z Waldštejna, s jedné, a Jiříkem, rychtářem konecchlumským, poddaným uroz. Viktorína z Újezdce, s strany druhé, co nedopomožení práva pro 18 kop. miš. atd. podle stavunku dotýče. Ortel: „Tu my spoluradní z práva pořádného osazeného *ze čtyř práv ssednutého*“... Žaloba se odmítá. Nález stvrzuje.

⁴⁹⁾ Viz pozn. 7)

⁵⁰⁾ NAR. 23/294, 81 (1614) Ku právu hraničnému soudcům z města *Volyně, Strakonice a městečka Husince* osazenému. Žádost Matěje Doubka ze vsi Kovanína po útrpném právu a vejpověď vynesena. Ortel nechán při své váze. Viz též pozn. 8, 24, 40, 41 a Winter l. c. 639.

⁵¹⁾ NAR. 23/284, fol. 114 (1584) Ku právu a soudu rychtáře a *kmetuov práva děčinského a benešovského* v městě Litoměřicích osazeného. Pře mezi Vavřincem Šimečkovem na místě Anny, manželky jeho, též i Václavem Královic, s jedné, a Pavlem Královic, poloubatřimi jejich, s strany druhé, co se další lhůty k průvodům po již zavřené při a učiněném odkladu k výpovědi jich užití dotýče. Nález se napravuje, poněvadž se z akt této *postranní pře* nachází, že strany, jichž se tuto dotýče, svědky v hlavní při jsů již provedli, impugnační i dolíčení doložili ano i po zavření pře k vejpovědi od práva uloženo, a právo jest, že po publikování a přečtení svědkův dále k průvodům odkládáno býti nemá, z těch příčin již po zavření při on Pavel žádného odkladu k provozování nových průvodů užití nemůže a nemá, nýbrž nadepsaní soudcové podle předešlé výpovědi učiněného odkladu, ortel na vyslyšenou a zavřenou při vejpovědi s výhradou vrchního práva učiniti mají.

⁵²⁾ Viz příl. č. 3. NAR. 3, 1203 (1556) Ze vsi Zájezda přinesena apelací mezi slov. Jiříkem Chvalkovským z Hustiřan, s jedné, a Janem jinak Honsem líkařem z města Jaroměře, s strany druhé, o stavunku pro 27 kop. miš. Ortel: „Tu já Jiřík rychtář máje při sobě dvanácte konšeluv z práv jiných při tom právě sedících... takto z práva svého vypovídám“: 1205 (1556): Rychtář vsi Zájezda s 12 konšely z jiných práv nalézá o stavunku. Hovorka měl se v krčmě v Netřebě postavit panu Jiříku. Chvalkovskému pod základ 47 kop. miš. Zaručil se zaň soused Jaroměřský Honsa. Poněvadž Hovorka tak nečinil, obstavil pan Chvalkovský na gruntech pana Viena

vrchnostenskému úředníkovi.⁵³⁾ Tak mohou vedle konšelů vesnických pak zasedati i konšelé městští.⁵⁴⁾ Snad i od vrchnosti vesnické mohou i kmeti selští býti dožádáni. Tato nerovnost soudců je proto i důvodem dožádanému městu, aby pro vypravení svých kmetů podmínku si kladlo, že v hraničním soudě budou zasedati pouze členové stavu třetího.⁵⁵⁾ I jiné podmínky se kladou. Žádá se na př., aby kmeti nenáleželi ku sektě boleslavské nebo bratrské.⁵⁶⁾ Dožádané město nemusí žádosti vyhověti, ač z pravidla se tak asi děje. Jdeť tu o vzájemnost. Odmítnutí mohlo by se spláceti retorsí. Přes to odpírá některé město zaslati dvě osoby s písařem na osazení hraničního soudu, nechtějíc „cizí hadruňky“ na sebe přijímati.⁵⁷⁾

Černína z Černínu pro Honsu Víta Valšova. Rychtář uznává, že Hons je povinen dluh zaplatiti.

⁵³⁾ NAR. 23/289, fol. 45. (1593) Ku právu *ouředníka a radd k němu přidávaných* na zámku Lomnici osazeném. Pře mezi Martinem Zajíčkovým, ze vsi Kundratic, s jedné, a osobami ouředními, z městečka Lomnice, s strany druhé, co se 25 kop. gr. č. za 6 beček soli dotýče. Nález napraven. Uznává se, že obec lomnická jest povinna zaplatiti odkázaný dluh za sůl, ježto úředníci od její vrchnosti ku prodávání soli nařízení, ku prospěchu obce ten handl provozovali.

⁵⁴⁾ NAR. 3, 470 (1558) Z Trebešovic vsi přinesena apelací. Mezi různými poddanými. Ortel: Tu my rychtář a právo Trebešovské hraniční, majíc k sobě vyžádaný lidi a poddané urozeného pana Albrechta Smiřického na Náchodě a konšely z městečka Skalice, urozeného pana Bavora Chvalovského z Hustiřan a ze vsi Aujezdce konšely pamatujíc na pána Boha všemohúcího na spravedlnosti i na závazky svý bedlivě toho pováživše . . . NAR. 4, 994 (1558) Ze vsi Nezamyslic přinesena apelací mezi Vavřincem Brádkou z Kyšice, původem, s jedné a Mikulášem Rybákem, poddaným slov. Fridrycha Horčice, ze vsi Dametic, obžalovaným, s strany druhé, co se dluhu pěti kop šesti grošuoiv míšenských za půl tuny herynkuov pozůstalého dotýče. Ortel: Tu rychtář *nezamyslický s přísežnými konšely z města Horažďovic a města Rábi*, také s *konšely sobě vyžádanými* z plného osazeného práva, majíce žalobu podle obstavunku . . . vypovídáme. Viz též pozn. 16).

⁵⁵⁾ Viz pozn. 7.

⁵⁶⁾ Arch. m. Rakovníka (13/6 1571). Rakovničtí p. Lažanskému z Bukové: . . . I činite nám opět psaní, abychom dvě osoby s písařem k osazení nějakého soudu odeslali a tak to vyměřujete, přidavše k tomu jakousi pohružku, jakobychom to z povinnosti učiniti měli: a protož jakž jindy tak i nyní Vám odpověď dáváme, že těch zaneprázdnění a psaní soudních do zošklivosti máme a abychom měli cizí hadruňky, zvláště poněvadž dobře-li se pamatujem ze vsi Hedčan ku právu vašemu se apeluje, na sebe přijímati, to nám možné není.

⁵⁷⁾ Arch. m. Slaného (10/10 1558). Ferdinand, z boží milosti, arcikníže rak. etc. Opatrní, věrní naši milí! Vězte, že jest některá rozepře vznikla mezi poddanými jeho milostí císařské pána a otce našeho nejmilostivějšího v městě Rakovnice, o kteroužto rozepři až posavad hejtman jeho milostí císařské na hrádku Křivoklátu ani jiní nemohli sou jich srovnati až k právnímu rozdělení ty věci přijíti a *soud hraničný* jim se osaditi musí, o čemž sme témuž hejtmanu pro vyhledání spravedlivosti tak učiniti poručili. A protož kdyžkoliv s tímto listem dotčený hejtman k vám pošle a tří osob přísežných z prostředku Vašeho požádá, poroučíme vám, abyste mu je ke dni od něho vám oznámenému do Rakovníka aneb kdež místo jmenovati bude, odeslali . . . Opatrným purkmístru a konšeluum města Slaného.

Z těchto příčin asi se docela samým arciknížetem jako správcem království českého městům nařizuje, aby královského hejtmana poslechla, bude-li je žádati, aby ze svého prostředka k hraničnímu soudu přísežní osoby vyslala.⁵⁸⁾ Rozkaz takový dává jménem královským i královská komora.⁵⁹⁾

Místo hraničního soudu řídí se dle potřeby. Soud klade se do královského⁶⁰⁾ nebo vrchnostenského⁶¹⁾ hradu, podhradí,⁶²⁾ vesnic,⁶³⁾ měst a městeček⁶⁴⁾ a také do Prahy.⁶⁵⁾ Ve vesnicích zasedá případně na rychtě.⁶⁶⁾

⁵⁸⁾ Museum m. Kolína. Sectio VI. Missivae et decreta a regia camera. No. 116 (19/6 1595) Komora česká Kolínským: Moudří a opatrní přátelé milí! Uvedl nám v známost urozený pán, pan Jindřich starší, purkrabě z Donína na Benátkách, že by v jisté příčině mezi některými poddanejšími svojími *soud hraničný* na gruntech svezích osaditi mnil, žádajíc aby nám od vás čtyry osoby k tomu vydány byly. I poněvadž se věci nemalé dotejkatí chce, jménem a na místě JMti Cís. pána našeho nejmilostivějšího poroučíme vám, když by sám koli dotčený pán Jindřich z Donína den jmenoval, abyste k pánu čtyry osoby přísežné z prostředku vašeho konšelského a to ty, kteříž by sekty boleslavské neb bratrské nebyli, vypravili.

⁵⁹⁾ Viz pozn. 58.)

⁶⁰⁾ NAR. 1, fol. 121 (1548) Karlštejn.

⁶¹⁾ NAR. 5, fol. 164 (1557) Přerov zámek, 3, 393 (1558) Přerov, 5, 144 (1557) zámek Tuchoraz, 23/284, 1 (1580) Přerov, 23/288, 88 (1591) zámek Zvíkov, 88 (1592) zámek lomnický, 23/296 57 (1616) Koupí.

⁶²⁾ NAR. 3, 97 (1552) Pod Houškou, 4, 575 (1552) pod zámek Karlštejnem.

⁶³⁾ NAR. 3, 1066 (1553) Třesovice, 1053 (1553) Žeželoves, 1203 (1556) Zájezd, 1223 (1556) Popovice, 23/283 (1558) Dubenice, 4, 994 (1558) Nezamyslice, 3, 624 (1560) Sviništany, 834 (1563) Konecchlumí, 1399 (1560) Vohništany, 5 (1560) Hodkov, 3, 1940 (1563) Jámy Doksanské, 877 (1563) Konecchlumí, 872 (1564) Hněvčoves, 23/283, 47 (1578) Skřivany, 80 (1578) Dušníky, 81 (1578) Vysoké 82 (1578) Černín, 109 (1578) Bartousov, 24/283, 120, (1581), Dřevenice, 53 (1582) Voznice, 24/284, 60 (1582) Lahovice, 97 (1582) Lažany, 23/285, 9 (1583) Holovousy, 129 (1583) Rožďalovice, 8 (1584) Libochovany, 108 (1584) Velký Vořechov, 163 (1584) Nová Ves, 23/286, 10 (1585) Velký Vočekov, 41 (1585) Libochovany, 68 (1585) Zámachy, 51 (1586) Vřesník, 23/287, 117 (1589) Dřevenice, 132 (1589) Přísovice, 126 (1590) Nová Ves, 158 (1590) Ples, 23/288, 35 (1591) Říkov, 91 (1591) Slemena, 23/287, 157 (1591), Svatojanský Aujezd, 23/288, 123 (1592) Holovousy, 23/287, 166 (1592) Hoření Bouzov, 168 (1592) Nová Ves, 170 (1592) Holovousy, 23/289, 21 (1593) Želivec, 122 (1593) Hněvčoves, 56 (1594) Lanžov, 23/290, 33 (1598) Nová Ves, 41 (1598), Poličany, 23/291, 82 (1601) Třebňoušoves, 23/291, 67 (1603) Kněžice, 23/297, 47 (1617) Klenice, 41/341, 1 v (1682) Budenicka.

⁶⁴⁾ NAR. 5, 58 (1552) Říčany, 1123 (1554) Kopidlno, 1223 (1557) Nechanice, 1244 (1557) Brod, 1780 (1558) Lochovice, 3, 1832 (1560) Královice, 4, 713 (1562) Klecany, 1817 (1562) Netvořice, 23/283, 28 (1578) Zbraslav, 32 (1578) Bystrice, 33 (1578) Lubenec, 43 (1577) Sukdol, 44 (1578) Dvůr n. Labem, 47 (1578) Postoloprty, 85 (1578) Kladruby, 23/284, 82 (1581) Police, 43 (1582) Hoštka, 60 (1582) Davle, 74 (1582) Dub, 102 (1582) Kladno, 24/285, 6 (1583) Březnice, 31 (1583) Mlázovice, 59 (1583) Dobříš, 101 (1583) Bělčice, 23/285, 24 (1584) Vraný, 84 (1584) Ústí, 114 (1584) Litoměřice, 117 (1584) Maštov, 154 (1584) Kladno, 175 (1584) Police, Archiv Kadaňský, Copiale 1585—1587, fol. 224 (1586) Chomůtov, NAR. 23/286, 157 (1586) Police, 23/287, 41 (1588) Velké Nehvizdy, 23/288, 12 (1590) Turnov, 45 (1590) Trhový Štěpánov, 135 (1590) Hrazené Rataje, 102 (1591) Lukavec, 32 (1592) Buskovice, 23/289, 45 (1593), 23/289 (1596) Horice, Blšany, 23/290, 25 (1596) Hostomice, 81, (1596)

II.

Kompetence.

Soud hraničný nemá své výlučné ani osobní, ani místní, ani věcné kompetence.

Osoby z kteréhokoli stavu stojí jako žalobci nebo žalovaní před soudem hraničným. Jsou to šlechtici,⁶⁷⁾ měšťané,⁶⁸⁾ vrchnostenští poddaní, svými pány zastoupení.⁶⁹⁾ Je to vrchnost a její poddaný,⁷⁰⁾ městská⁷¹⁾

Zbraslav, 69, 83 (1596) Vroutek, 14 (1597) Postoloprty, 27 (1597) Kladno, 23/291, 75 (1600) Neveklov, 50 (1602) Turnov, 81 (1602) Buskovice, Rvenice, 23/293, 63 (1607) Lovosice, 57 (1608) tamže, 40 (1609) Litoměřice, 87 (1609) Mníšek, 41 (1610) Litoměřice, 66 (1610) Mělník, 36 (1611) Roudnice, 44 (1611) Vodňany, 23/294, 53 (1613) Náchod, 79 (1614) tamže, 23/297, 60 (1617) Postoloprty, 52 (1618) Nejvyšší Hostinné, 24/299, 42 (1624) Lúno, 53 (1624) Dobříš, 25/303, 8 (1636) Stod.

⁶⁵⁾ NAR. 23/284, 63 (1580) Klášter sv. Tomáše v Menším Městě Pražském, 23/286, 117 (1585) Klášter matky Boží konec mostu v Menším Městě Pražském, 23/288, 91 (1591) tamže, 23/293, 63 (1309) tamže, Winter, l. c. 640, na Vyšehradě.

⁶⁶⁾ NAR. 23/289, fol. 56 (1594) Ku právu hraničnému ve vsi Lanžově v rychtě *výsadně*, osazenému. Pře mezi Vitem Boršem, poddaným Jindřicha Kordule ze Slupna, král. truchsasa, s jedné, a Janem starším Radeckým z Radčic, na místě a k ruce Martina Kováře, ze vsi Sedlec, poddaného jeho, s strany druhé, co se nenáležitěho hrncem s pivem vyhození, a zbrání na zapřenou pod stůl v stehao vbodění dotýče. Nález nechán při své váze. NAR. 23/290, fol. 41 (1598) Ku právu hraničnému v rychtě ve vsi Poličanech osazenému. Pře mezi Havlem, synem Jiříka Šedivého ze vsi Lažan, s jedné, a Martinem Horákem, s strany druhé, o 16 kop z rukojemství. Nález se napravuje. Žalovaný povinen jest platiti. Viz též pozn. 13, 14, 67, 78.

⁶⁷⁾ NAR. 23/284, fol. 1 (1580) Na zámek Přerov ku právu hraničnému. Pře mezi Reginou Kašovou a Salomenou Lipanskou z Rajíšova, sestrami vlastními, s jedné, a Viktorinem Škopkem z Eledfaku, se strany druhé, co se obrany pro nepřipuštění jich sester k těmž soudu. Ortel se stvrzuje. Fol. 60 (1582) Ku právu soudu hraničného v městečku Davli osazeného a již do vsi Lahovic na svobodnu rychtu přeneseného. Pře mezi Tobiášem Nejedlým z Vysoké, s jedné, a Samsonem Kříneckým z Ronova a na městečku Davli, s strany druhé, co se prodeje mlýna ostrovského, v městečku Davli ležícího a ze postoupení jeho podle jisté vejmkiny a reversu na to daného obvinění dotýče. Nález stvrzen.

⁶⁸⁾ NAR. 23/288, fol. 123 (1592) Ku právu rychtáře a konšelů ve vsi Holovous osazenému. Pře mezi Jiříkem Šarounem, z města Hořic, s jedné, a Janem Konečným, z města Mlázovic, s strany druhé, o 9 kop. 15 gr. č. podle rukojemství povinných. Nález se nechává při své váze.

⁶⁹⁾ NAR. 3, 1123 (1554) Z Kopydlna městečka apelací. „Tu my soudce z soudu tohoto hraničného. . . Spor mezi Janem Jiráskovým z Nového Města Bydžova urozené paní Mandaleny z Chlumu a z Košberku poddaným, původem a Janem Kočkem ze Mlejnce, poddaným pana Jana Haugwice z Biskupic a na Kopiclně o koupenou klišnu, 1172 (1552) Purkmistr a konšelé z Kopiclna soudí o sporu mezi obyvateli městečka, 1189 (1556), 1202, NAR. 23/283 fol. 58 (1558) Do vsi Dubenice ku právu hraničnému (ve při mezi Karlem Libickým z Šenova na místě Anny dcery Kateřiny Holátkové, poddané jeho, a Bartošem Koldmarem, poddaným Karla Zýchara z Sylbrštejna na místě Uršuly manželky jeho, co se staného práva dotýče.)

⁷⁰⁾ NAR. 23/283, fol. 85 (1578) Do města Kladrub ku právu hraničnému. Pře mezi opatem Kladrubským knězem Josefem Vronem z Dorndorfu na místě všeho

nebo vesnická⁷²⁾ obec a její obyvatel, městská obec a cizí poddaný,⁷³⁾

konventu a Šimonem Pochvou, náprávníkem z Benešovic, poddaným k klásteru kladrubskému pro neposlušnost. Nález se stvrzuje s tím, že Pochva před týmž právem rukou dáním, nemá-li rukojmí, slíbiti má pod skutečným trestáním, že o knězi Josefovi nic neslušného a nenáležitěho k újmě jeho poctivosti říkati nebude. NAR. 23/286, fol. 157 (1586) Do Police k soudu hraničnému. Pře mezi opatem a převorem a konventem broumovským s Janem Rumpřem, rychtářem, a více občany o zbourání se proti dědičnému pánu, opatovi broumovskému. Rychtář uznává se vinným, že v čele lidu udeřil na zámek broumovský, dává se v moc svého pána dědičného, opata broumovského, a má býti vězením 2 měsíců potrestán a pak města, panství a gruntův broumovských na budoucí věčné časy býti prázděn. Také ostatní, nedá-li jim opat mílost. NAR. 23/289 (1596) Ku právu hraničnému v městě Blšanech osazenému. Pře mezi urozeným Bohuslavem Havlem z Lobkovic a na Točniku a Blšanech, na místě urozené manželky jeho Alžběty Krakovské z Kolovrat, s jedné, a Janem Markonysem z města Žebráku, poddaným jeho, co se cedule zrádné neb spisu hanlivého a dotčení Alžběty z Kolovrat na poctivosti důtklivého dotýče. Nález nechán při své váze.

⁷¹⁾ NAR. 23/284, fol. 43 (1582) Do městečka Hoštky ku soudu *hostinskému*. Pře mezi purgmistrem a konšely, též stářími obecními, i na místě vsi obce a též městečka Hoštky, s jedné, a Janem Hubeným, odtudž se strany druhé, co se některých svědků u práva čtení zhajování dotýče. Ortel se napravuje: Poněvadž jest nadepsaný Jan Hubený, jsa od průvodní strany k vidění svědkův, když vedení býti měli, citován, tu přítomný soud k tomu nic neříkal, nýbrž je jak k přísaze, tak také i k zapisování jich dopustil, z té příčiny tíž svědkové tak pořádně a v času pravým zavedení u práva čtení býti mají. Budou-li pak po přečtení jich co k nim strany chtějí mluvit, toho se jim dopřáti má podle práva. NAR. 26/293, fol. 36 (1611) K soudu hraničnému v městě Roudnici n. L. osazenému. Pře mezi Lidmilou Širůčkovou, s jedné, a plnomocníky nařízenými od purgmistra a raddy starších obecních i na místě vsi obce města Roudnice s strany druhé, co se zápisu prodání summy peněz 140 kop. dotýče. Ortel nechává se při své váze kromě poslední klauzule strany pokuty vězení, jí Ludmile nalezené. Ta se umenšuje, takže toliko za osm dní v témž vězení (však bez újmy poctivosti své) vyseděti má.

⁷²⁾ NAR. 23/284, fol. 97 (1582) Do vsi rychty lužanské ku právu osazenému. Pře mezi obcí lužanskou, s jedné, a Annou Kýrankou ze vsi Lužan, se strany druhé, co se čárův a kouzlův dotýče. Zanechávají toho ortele na témž právě v prvním i v druhém artykulích, pokudž se vyprodání jí Anny Kýranky odtud ze vsi Lužan, ano také, aby se toho ničímž zlým způsobem nad žádným nemstila a pohružek nečinila. . . při své váze. . . jiní pak a poslední artykulové dva, co se rukojemství a škod v té při vzešlých dotýče, ti se zdvihají.

⁷³⁾ NAR. 23/288, fol. 45 (1590) Ku právu hraničnému v městě Štěpánově Trhovém, osazenému. Pře mezi Petrem Karlem Holičským z Sternberka na místě Václava Čiháka, poddaného jeho, s jedné, a purgmistrem a konšely i staršími obecními v témž městě Štěpánově Trhovém, s strany druhé, co se pobraní svrškuov a nábytkuov všelijakých na gruntu škody učinění dotýče. Nález nechán při své váze s doložením, že Václav Čihák při svém vlastním se zůstává a co věci Štěpánovských za sebou má, bez odpornosti a umenšení jim má odvésti. NAR. 23/291, fol. 81 (1602) Ku právu soudu hraničného v městě Rvenicích osazeného. Pře mezi purgmistrem a konšely města Mostu, s jedné, a slov. Janem Fridrichem Langem z Lognhartu, na Zaječicích na místě a k ruce Matouše Kary ze vsi Mokřan, poddaného svého, s strany druhé, co se vraždy dotýče. Nález nechán při své váze. Viz také pozn. 38) a 53).

rychtář a vesniční konšelé a cizí poddaný,⁷⁴⁾ šlechtic,⁷⁵⁾ osoba stavu duchovního,⁷⁶⁾ měšťan⁷⁷⁾ a cizí poddaný, šlechtic a měšťan,⁷⁸⁾ šlechtic a doktor lékařství,⁷⁹⁾ šlechtic a žid,⁸⁰⁾ opat⁸¹⁾ nebo farář⁸²⁾ a měšťan, klášter a osoba světská,⁸³⁾ konvent a jeho poddaní a místní obec.⁸⁴⁾

⁷⁴⁾ NAR. 23/281, fol. 82 (1578) Ku právu hraničnímu ve vsi Černínu osazenému před rychtářem a konšely. Pře mezi Markem Chrpou Mezenským z Mezného, ouředníkem na Petře, na místě rychtáře a konšelův z Nové Vsi a Jiříkem Miserovským ze vsi Oujezda, poddaným Jiříka Kopidlanského z Kopidlna o základ 25 kop. gr.

⁷⁵⁾ NAR. 23/291, fol. 75 (1600) Ku právu hraničnímu v městě Neveklově osazenému. Pře mezi plnomocníky stat. Přecha Hodějovského z Hodějova, s jedné, a stat. Václavem Zahradnickým z Vrbí Hory na Zahrádce, na místě a k ruce Havla Rosa, poddaného svého, s strany druhé, co se za příčinou zhářství utrpného práva puštění dotýče. Nález nechán při své váze.

⁷⁶⁾ Viz pozn. 14).

⁷⁷⁾ NAR. 3, 1244 (1557) Z Brodu od soudcuov soudu hraničního osazeného přinesena apelací mezi Pavlíčkem tesařem z Jaroměře, s jedné, a Vojtěchem služebníkem uroz. Jana z Waldštejna, s strany druhé, o zranění. Nález napraven. Žalovaný povinen zraněním. Ortel: „Tu my sudí, konšelé a právo.“ NAR. 23/283, fol. 44 (1578) Ku právu hraničnímu při městě Dvoru n. L. osazenému rychtáři a konšelům. Pře mezi Kateřinou Wolfovou z města Hradce n. L. a Kateřinou, dcerou Mikuláše Měsíčka, poddanou Jana Sylvára z Pilníkova o krádež sedmi prstenů a osmého sekrytu. Nález se napravuje, že do čtyř neděl od přečtení ortele má se smluviti, jinak na žádost strany utrpné právo má býti na ni puštěno. NAR. 23/287, fol. 166 (1592) Ku právu osazenému rychty ve vsi Hořejního Bauzova. Pře mezi Jakubem Preclíkem z Turnova, s jedné, a Petrem Krčmářem, ze vsi Rohatska, s strany druhé, co se zhajování přijetí rukojemského listu ku právu dotýče. Nález se napravuje. List má býti čten. Houzvička, správce panství rohatského dal jménem své vrchnosti přitištěním svého sekretu na list rukojemský své svolení, aby poddaní úřadu jeho za Preclíka jako rukojmí se postavili.

⁷⁸⁾ NAR. 23/284, fol. 54 (1582) Ku právu soudu hraničnímu, v městečku Davli osazenému a již do Lahovic přeneseného na svobodný rychtu. Pře mezi Tobiášem Nejedlým z Vysoké, s jedné, a Václavem starším Bílským z Kaříšova, radou soudu nejv. purkrabství pražského a Václavem Kamenským z Mirovic, měšténím Nov. M. Pražského, rukojmími za Samsona Křineckého, s strany druhé, o škody útratní a nákladní. Rozsudek se napravuje, že rukojmě povinni nejsou. Na při zaručenou nestala se ještě žádná právní výpověď.

⁷⁹⁾ NAR. 23/297, 52 (1618) Ku právu a soudu hraničnímu v městě Hostinném nad Labem osazenému ve při mezi plnomocníkem Hannibala z Valdštejna, s jedné, a Mathiašem Erbe, rodičem hostinským, v lékařství doktorem s strany druhé, co se některých nenáležitých psaných důtek a hanění obvinění dotýče, L. c. 52 v. spor mezi těmiže o odpověď na obvinění.

⁸⁰⁾ NAR. 23/288, fol. 88 (1591) Ku právu soudu hraničního na zámku Zvíhově osazeného. Pře mezi židy z Březnice, s jedné, a Václavem st. Holubem z Radíče, hejtmanem na Vorlíku na místě Jana Jiřího ze Švamberka, s druhé strany, co se zpěčování týče k postavení se na utrpné vyznání k vývodu. Nález nechán při své váze.

⁸¹⁾ NAR. 23/290, fol. 81 (1596) K soudcům práva hraničního v městě Zbraslavi osazeného. Pře mezi Řehořem Haklem z Haklových dvorů, ouředníkem kláštera zbraslavského na místě a k ruce velebného kněze Antonína Plaminíka, opata téhož kláštera, s jedné, a Mandalenou, pozůstalou vdovou po někdy Simonovi Žídkovi, měšténímu Nového Města Pražského, s strany druhé, co se stavunku dotýče. Zanechá

Soud hraničný *nevíže se* také svou kompetencí k určitému místu. Soudí sice také spory místní,⁸⁵⁾ ale po většině jsou to spory cizí. Ty vlastně vyvolávají jeho příležitostně osazování a několikere soudce z práv různých. Soud hraničný chce řešiti kollise místní, kde osoby z různých práv se mezi sebou seprou. Mohli bychom tedy říci, že jeho kompetence z valné části je *kompetencí mezímístní*.⁸⁶⁾ Soud hraničný koná zde touž funkci jako soud mezistátní mezi jednotlivými státy. Snad jeho vzor dal i vznik soudu hraničního.⁸⁷⁾ Soud vyrovnává takto kollise mezi různými osobními soudy stavovskými. Jak svrchu uvedeno, střetne se před ním šlechtic s měšťanem, s cizím poddaným a židem, měšťan se sedlákem, duchovní nebo i klášter s osobou městskou. Před soudem hraničním řeší se i spory mezi dvěma vrchnostmi o práva poddanská⁸⁸⁾ anebo majetková.⁸⁹⁾ Soud hra-

se nález ve své míře. Opat je však povinen Mandaleně všechny škody a útraty nahraditi, které provede.

⁸²⁾ NAR. 23/287, fol. 157 (1590) Starším konšeluom a právu ve vsi Aujezdu Svatojánském osazenému. Pře mezi knězem Martinem Chlumeckým, farářem na ten čas ve Vovčářích, s jedné, a Vavřincem Vitáčkem, z města Paky, s strany druhé, co se stavunku dotýče. Nález nechán při své váze.

⁸³⁾ NAR. 23/285, fol. 175 (1584) Do Police ku právu soudu hraničního. Pře mezi Janem Rumpišem a jinými, s jedné, a velebným knězem Martinem, opatem kláštera břevnovského i na místě všeho konventu řádu sv. Benedikta, s strany druhé, co se svědomí při právě čtení zhajování dotýče. Nález se stvrzuje. NAR. 23/286, fol. 117 (1585) Ku právu hraničnímu v klášteře matky Boží Konec Mostu v Menším Městě Pražském. Pře mezi Kryštofem st. z Vartenberka, nejvyšším mistrem převorství Království Českého a nábožným knězem Petrem Březnickým převorem téhož kláštera, i na místě konventu, s jedné, a Václavem Uhrem, s strany druhé, a zhajování čtení svědků. Nález nechán při své váze.

⁸⁴⁾ NAR. 23/284, fol. 82 (1581) Do města Police ku právu osazenému. Pře mezi konventem broumovským a více občany z Broumova, „co se popůhoní i také důhcnu od purkmistra a konšelův broumovských, majestátu od slavné a svaté paměti císaře Karla Čtvrtého, též artykule z instrukcí od opata jim Broumovským dané, vidimus, i jiných věcí, z nichž tak od obžalované strany pohnání a dobnání sou, nesložení dotýče.“ Ortel se napravuje: „Poněvadž se to od ouřadu broumovského na půhon a důhon jim o složení privilegií a artikule z instrukcí, vidimus, i jiných věcí od soudu hraničního tu v městě Polici osazeného učiněné záповědi dané nachází, že oni Broumovští sami sobě svobodní nejsou, nýbrž že nad sebou vrchnost a pána svého dědičného mají a privilegia jejich s velikou přímluvou vrchnosti jich sou jim způsobena a objednána, ano také i instrukcí od vrchnosti jejich, že jest jim dána a tak že nic toho bez vědomí a dovolení pána svého učiniti nemohu se nachází: Z těch příčin oni ouřad broumovský výše jmenovaným osobám, jenž je tak z položení těch věcí pohánějí a dohánějí, složením toho na ten čas povinni nejsou, nýbrž chtějí-li též osoby takového složení privilegií i také vidimus jistého artykule užítí, to sobě při vrchnosti své buďto přátelským způsobem anebo pořadem práva působiti mají.

⁸⁵⁾ Viz pozn. 70—72, 84.

⁸⁶⁾ Viz pozn. 67—69, 73—83.

⁸⁷⁾ Srvn. Stieber, České státní smlouvy, str. 195.

⁸⁸⁾ Viz pozn. 84.

⁸⁹⁾ NAR. 23/293, fol. 63 (1609) K soudu hraničnímu při právě matky boží konec mostu v Menším městě Pražském osazenému. Pře mezi urozeným Matoušem

ničný rozhoduje však i jiné kollise. Je to nestranné forum pro spory mezi vrchností a místním poddaným, ať již je to obec městská, vesnická, šlechtic nebo opat.⁹⁰⁾

Věcná kompetence hraničního soudu dá se nejlépe určití negativně. Před ním soudí se vše to, co nenáleží před výlučné forum jiné. Tak před něj nikdy nepříjdou věci deskové, horní a komorní. Jinak dá se rozdělití na dvě skupiny, pře hlavní a pře vedlejší, postranní. Jednu zvláštnost třeba již napřed vytknouti. Soud hraničný má také jakousi procesní a úřední funkci kontrolní. Soudí i v těch případech, kde strany dostanou se s úřadem do sporu, popírajíce správnost jeho jednání. Přijímá takto roli jakési *instance rekursní*.

Z věcné kompetence rozsuzuje soud hraničný spory trestní, majetkové a exekuční. Při *trestních sporech* jsou to v přední řadě delikty proti lidskému životu a tělesné bezpečnosti, a to vražda,⁹¹⁾ tajná vražda,⁹²⁾ zabití dítěte,⁹³⁾ trávení,⁹⁴⁾ zranění,⁹⁵⁾ zranění a stlučení,⁹⁶⁾ zranění a

Děpoltem z Lobkovic a na Strakoncích, nejvyšším mistrem převorství království českého zákona rytířujícího svatého Jana Jerosolimitanského, radou král., s jedné, a purgmistrem, konšely, staršími obecními, i vši obci města Strakonice a jinými kšaftovníky Viktorina Plevy, téhož města měšťánina, s strany druhé, co se excepti a příčin k neodpovídání ku právu přijetí a přečtení dotýče. Dictum zanecháno při své váze. Druhá pře mezi těmiže o novou sekvestraci, fol. 36 (1609) Mezi těmiže třetí pře o kšaft Plevy.

⁹⁰⁾ Viz pozn. 70—72.

⁹¹⁾ NAR. 23/289, fol. 21 (1593) Ku právu hraničnímu ve vsi Želivci osazenému. Pře mezi Matějem Beranem, ze vsi Ladného, poddaným uroz. Johanny Berkové z Dubé s jedné, a Dorotou manželkou, sirotky a přátely někdy Jakuba Fabera, písaře, důchodního na Kamenici, s strany druhé, co se mordu dotýče. Nález nechává se při své váze. NAR. 23/297, fol. 57 (1616) Ku právu hraničnímu, na Koupí osazenému. Pře mezi slov. Václavem Bišickým z Bišic na Koupí, s jedné, a Adamem Preslem, ovčákem knížeckým, s strany druhé, co se zamordování Šimona Outraty, člověka poddaného jeho dotýče. Nález zachován při své váze. Viz. též pozn. 7, 14, 15, 19, 36, 40, 73, 266, 267 Srvn. též Winter, I. c., 639.

⁹²⁾ Viz pozn. 14.

⁹³⁾ Viz pozn. 26.

⁹⁴⁾ NAR. 23/285, fol. 129 (1583) Do Rožďalovic ku právu soudu hraničnímu. Pře mezi Václavem Pacovským, úředníkem na místě uroz. Jindřicha Kříneckého z Ronova, s jedné, a Kateřinou, manželkou Alexandra Vlacha, s strany druhé, o trávení a jiné neřády. Nález se napravuje. Kateřina, dopustivší se cizoložství, má se podatí k útrpnému právu pro vypátrání trávení a dalších neřádů.

⁹⁵⁾ NAR. 23/284, fol. 53 (1582) Ku právu hraničnímu, ve vsi Voznicích osazenému. Pře mezi Matějem Kozákem ze vsi Těchlovic, s jedné, a Tomášem, Krejčím Mikulášem a Janem, bratřími ze vsi Libčan s strany druhé, co se ve hlavu a v ruce zranění obvinění dotýče. Nález stvrzen. NAR. 3, 1244 (1557) Z Brodu od soudcův soudu hraničního osazeného přinesena apelací mezi Pavlíčkem tesařem z Jaroměře s jedné a Vojtěchem služebníkem urozeného Jana z Waldštejna s strany druhé, o zranění.

⁹⁶⁾ NAR. 23/292, fol. 67 (1603) Ku právu hraničnímu ve vsi Kněžicích. Pře mezi Kryštofem Waismonem, hospodářem nájemné krčmy ve vsi Kněžicích, původem,

schromení,⁹⁷⁾ zbití, zsekání a schromení,⁹⁸⁾ zmrskání a udeření na svobodné silnici,⁹⁹⁾ zbití a spoličkování.¹⁰⁰⁾ Dále jsou to delikty pohlavní: sodomství¹⁰¹⁾ a cizoložstvo,¹⁰²⁾ delikty proti cti: nárek cti,¹⁰³⁾ zrádné cedule,¹⁰⁴⁾ hanění a nenáležitě důtky.¹⁰⁵⁾ Jsou to dále delikty proti majetku: krádež,¹⁰⁶⁾ pobránění peněz,¹⁰⁷⁾ skrývání a přijímání kradených věcí,¹⁰⁸⁾ loupež,¹⁰⁹⁾ žhářství¹¹⁰⁾ a pych.¹¹¹⁾ Jsou to delikty proti veřejnému pořádku: vzbouření,¹¹²⁾ neposlušnost,¹¹³⁾ skrývání kostí nepohřbeného člověka a čary a kouzla.¹¹⁴⁾ Jako obvinění vystupují valnou většinou lidé selští,¹¹⁵⁾ ale také měšťané,¹¹⁶⁾ jednou i purkrabí,¹¹⁷⁾ učitel¹¹⁸⁾ a doktor lékařství.¹¹⁹⁾

s jedné, a Pavlem Vojnařem, s strany druhé, co se vejtrzného zranění a nemalého stlučení dotýče. Viz též pozn. 66, 77.

⁹⁷⁾ Viz pozn. 269.

⁹⁸⁾ Viz pozn. 237 a 270.

⁹⁹⁾ NAR. 23/287, fol. 168 (1592) Ku právu starších konšeluov ve vsi Nové Vsi osazenému. Pře mezi Jakubem Vosáhlou, z Nové Paky, s jedné, a Kašparem Rejmoltem, purkrabím panství Frčkovského a Kryštofem Lotrem, ze vsi Štikova, co se zmrskání žilou přes hlavu a sečmo oštipem udeření na svobodné silnici dotýče. Nález nechán při své váze.

¹⁰⁰⁾ Viz pozn. 290.

¹⁰¹⁾ Viz pozn. 35.

¹⁰²⁾ Viz příl. č. I.

¹⁰³⁾ Viz pozn. 14, 38, 281, 313 a Winter, I. c., 638.

¹⁰⁴⁾ Viz pozn. 70.

¹⁰⁵⁾ Viz pozn. 79.

¹⁰⁶⁾ Na R. 23/290, fol. 69 (1596) Ku právu soudu hraničního v městečku Vroutku osazeném. Pře mezi Radslavem Vchynským ze Vchynic a Tetova, s jedné, a někdy Řehořem Náдавником, s strany druhé, co se 13 kop. gr. č. peněz hotových po někdy Laurencovi Nadkovi pozůstalých, z domu jeho nočním časem vynesených obvinění dotýče. Nález nechán při své váze. Viz též pozn. 77 a 266.

¹⁰⁷⁾ Viz pozn. 34.

¹⁰⁸⁾ NAR. 23/289, fol. 122 (1593) Ku právu hraničnímu v Hněvčovsi osazenému. Pře mezi Jiřikem Černoorským, plnomocníkem Fridricha Huberta z Hennerstorfu na Městci úředníka, na místě a k ruce Jana Luňáka ze vsi Benátek, s jedné, a Jiřihem Podlípým, ze vsi Zelkovic, poddaným Karla Záruby z Hustiřan, s strany druhé, co se přijímání obilí, pšenice, žita, ječmene, nočním časem z polí sebraného a do stodoty téhož Jiřika Podlípého sváženého, obvinění dotýče. Nález nechán při své váze.

¹⁰⁹⁾ Viz pozn. 16.

¹¹⁰⁾ Viz pozn. 75.

¹¹¹⁾ Viz pozn. 175.

¹¹²⁾ Viz pozn. 70.

¹¹³⁾ Viz pozn. 70.

¹¹⁴⁾ Viz pozn. 19 a 72.

¹¹⁵⁾ Viz pozn. 91—95, 99—100, 103, 104, 107—113.

¹¹⁶⁾ Winter I. c. 639.

¹¹⁷⁾ Viz pozn. 99.

¹¹⁸⁾ Viz pozn. 101.

¹¹⁹⁾ Viz pozn. 105.

Spory majetkové týkají se nejčastěji práva *obligačního* a *dědického*. Z *obligačního* práva rozhoduje soud hraničný spory o koupi nemovitostí,¹²⁰⁾ movitostí,¹²¹⁾ o dluhy¹²²⁾ za jinými, i za pozůstalostí,¹²³⁾ o vrácení peněz věrné ruce k schování daných,¹²⁴⁾ o škody vzatkem,¹²⁵⁾ o základ,¹²⁶⁾ o rukojemství,¹²⁷⁾ o propuštění z rukojemství,¹²⁸⁾ o pokutu pro nepostavení principála k soudu.¹²⁹⁾

Z *dědického* práva soudí hraničný soud spory o dědické nápady mezi dědici,¹³⁰⁾ mezi královským rychtářem a dědici,¹³¹⁾ nároky ze kšaftu¹³²⁾ a kšaftovní odpory.¹³³⁾

¹²⁰⁾ Viz pozn. 67.

¹²¹⁾ Viz pozn. 12 a 69.

¹²²⁾ NAR. 23/283, fol. 47 (1578) Do vsi Skřivan ku právu osazenému. Pře mezi Mikulášem z Loučné Húry a Tomášem Dománkem ze vsi Myštovski o půl jedné nácté kopy za obilí. NAR. 24/285, fol. 6 (1583) Do Březnice k soudu hraničnému. Pře mezi Ludmilou Vorndovou, s jedné, a Blažejem Andělíkem, s strany druhé, o dluh 90 kop míš. Nález stvrzen. Viz též pozn. 53.

¹²³⁾ NAR. 23/283, fol. 109 (1578) Do vsi Bartoušova ku právu osazenému. Mezi Martinem Jičinským, úředníkem rumburským, na místě Anny manželky jeho, Janem Sýkorou a Pavlem Kropáčem sousedy z města Jičina, plnomocníky sirotků po Havlovi Obešlovi z Malého Žitelénka, poddaným Jana Kapouna ze Svojkova pro 23 kop. 9 gr.

¹²⁴⁾ Viz pozn. 266.

¹²⁵⁾ NAR. 23/286, fol. 51 (1586) Ku právu rychtáře a konšelův ve vsi Vřesníku osazenému. Pře mezi Jiříkem Bartošem z městečka Stračova, s jedné, a Martinem synem Matěje Marhála, s strany druhé, o 18 kop. gr. č. podle smlouvy za škodu vzatkem. Nález nechává se při své váze.

¹²⁶⁾ Viz pozn. 74.

¹²⁷⁾ NAR. 23/287, fol. 126 (1590) K rychtáři a konšeluom práva osazeného v Nové Vsi. Pře mezi Karlem Stařimským z Litšbejna, s jedné, a Duškem a Václavem, bratřími sířaři, rukojmími za jich bratra, s strany druhé, co se 40 korců a tři věrtelů pšenice a 45 korců žita dotýče. Nález se napravuje, žalovaní jsou povinni zaplacením obilí. Viz též pozn. 12, 41, 66, 68.

¹²⁸⁾ NAR. 23/283, fol. 47 (1578) Do města Postoloprť ku právu osazenému. Pře mezi Václavem Koktanem a Florianem Rakovnickým, rukojmími za Huspeku, a Annou Kučerkou z Postoloprť, aby z rukojemství byli propuštěni. Ap. rada nalézá, aby byli propuštěni, postaví-li Huspeku.

¹²⁹⁾ Viz pozn. 13.

¹³⁰⁾ NAR. 23/284, fol. 84 (1584) Ku právu soudu hraničního v městě Austi osazeného. Pře mezi knězem Pankraciusem Grýnpergrem, s jedné, a Maruší Teplickou, pozůstalou vdovou po někdy Janovi Chládkovi jinak Grýnpergrovci, s strany druhé, co se přípovědi na pozůstalý statek Jana Chládky dotýče. Nález nechán při své váze. NAR. 22/287, fol. 114 (1589) Pře mezi Mikulášem Lipanským a sestrami jeho, s jedné, a Reginou Kašovou, z Kaříšova, s strany druhé, o nastoupení v statek dědičný. Nález nechává se ve své váze s tím doložením, že nejprve všechny dluhy mají býti zaplaceny a což Regina po obdržení statku vynaložila, jí nahrazeno býti má. NAR. 23/290, fol. 83 (1596) Do města Vroutku ku právu hraničnému. Pře mezi Radslavem Vchynským ze Vchynic na místě kmetičny Reginy, dcery, s jedné, a Reginou Maršovovou, vdovou, s strany druhé, co se přípovědi na statek po někdy Josefovi, písaři pozůstalý, dotýče. Nález se napravuje. Písař Josef, pojímaje Reginu za svou manželku, s povolením vrchnosti ujal statek maršovský a v dluh trhový předešlého jejího

Spory o *nemovitosti* mají svá zvláštní fora. Jen výmínečně¹³¹⁾ aneb, pokud jde o otázky podružné, jedná se o nich na hraničním soudě. Tak soudí soud hraničný mezi šlechtici o pošacování dvoru, při jehož prodeji jakési právo retrakční bylo vymíněno.¹³²⁾ Soudí mezi šlechtici o pošacování užitků a obilí na kmetcích dvorech, které žalovaný bral za své držby. Soud hraničný přejímá též z uložení apelační rady toto pošacování.¹³⁶⁾ Takovéto odhádání bylo i mimo spor úkolem hraničního soudu. Prováděl je po úmrtí hospodáře anebo při nuceném prodeji.¹³⁷⁾ Soud hraničný rozhoduje také odpory proti pošacování, které předseběře úředník vrchnostenský.¹³³⁾ Také sousedské pře soudí se na soudě hraničním, na př. spor o novou stavbu na škodu sousedovu.¹³⁹⁾

manžela se podvolil. Přisuzují se tedy Regině dceři dva díly, Regině vdově jeden díl. Co vdova nezadala, toho předně má užiti. Viz též pozn. 11, 17 a 38.

¹³¹⁾ Viz pozn. 24 a 25.

¹³²⁾ NAR. 23/288, fol. 102 (1591) Ku právu hraničnému v městě Lukavci osazenému. Pře mezi Adamem Ševcem z města Hořepníka, s jedné, a Martinem Čapkem, s strany druhé, o 50 kop. gr. č., dvě krávy, plat z těch krav a spravedlnost v kšaftu Jakuba Behyni. Nález se napravuje. Žalovaný není ničím povinen. Bude-li se moci o pozůstalost původ kde doptati, právo se mu nezavrhne.

¹³³⁾ NAR. 23/291, fol. 81 (1602) Ku právu soudu hraničního v městě Buškovicích osazeného. Pře mezi Šimonem Kyliusem, z města Podbořan, podruhem, s jedné, a Jiříkem Frišenhangerem, z města Maštova, s strany druhé, co se odporu kšaftu dotýče. Nález nechán při své váze, však tak, že z toho ze všeho statku někdy Martina Kyliusa zuostalého nadepsané Anně po něm pozuostalé vdově podle vyměření práva městského třetí díl se přisuzuje z té příčiny, že věnem ani ničímž jiným od něho opatřena není. NAR. 23/292, fol. 45 (1603) Mezi těmiže o třetí díl Anny vdovy tamže. Škody se zdvihají, poněvadž ortel vrchního práva oběma stranám k dobrému padl. Viz též pozn. 25.

¹³⁴⁾ Viz pozn. 67.

¹³⁵⁾ NAR. 23/288, fol. 35 (1591) Ku právu hraničnému ve vsi Říkově osazenému. Pře mezi slov. Václavem Chvalkovským, z Hustiřan, s jedné a slov. Žofíí Podvinskou ze Ctiněvsi, s strany druhé, co se pošacování dvoru říkovského dotýče. Nález se napravuje. Žalovaná koupila dvůr. Tento nyní jest vysacován osobami přísežným i na 1000 kop. míš. I chce-li Václav Chvalkovský trhu a gruntu toho užiti, má Podvinská 1000 kop. zaplatiti.

¹³⁶⁾ NAR. 23/289, (1596) Ku právu hraničnému v městě Hořicích osazenému. Pře mezi plnomocníky uroz. Albrechta Vladislava Smiřického ze Smiřic a na Hořicích, s jedné, a slov. Bernartem Rakvicem z Chirnhauzu, s strany druhé, co se pošacování dvou dvorů kmetcích ve vsi Bašnicích dotýče. Nález nechán při své váze s tím, že právo hraničné má ty dvory zase opatřiti a spravedlivě pošacovati, zač by státi mohly užitky a obilí, které Rakvic, jsa v držení dvorů, snímal a kde se jemu vidělo, obracel.

¹³⁷⁾ P e k a ř, Kniha o Kosti, II., 119.

¹³⁸⁾ NAR. 23/285, fol. 163 (1584) Ku právu hraničnému, v Nové Vsi osazenému. Pře mezi Karlem Škopkem z Bílých Otradovic, s jedné, a Markem Chrpem Mezenským z Mezného, ouředníkem na Polný, s strany druhé, co se pošacování mlýna dotýče. Ortel nechán při své váze.

¹³⁹⁾ NAR. 23/284, fol. 63 (1580) Ku právu hraničnému kláštera sv. Tomáše v Menším Městě Pražském. Pře mezi Burhanem Trčkců z Lípy, s jedné a Janem Lokenmarem, s strany druhé, o nové stavení a dvou dolů tejných v soudsední zahrádce. Nález, že má žalovaný stavení (záchod) srovnati.

Ze sporu o *movitosti* kromě případů z práva obligačního rozhoduje se před soudem hraničním i pobráním svršků.¹⁴⁰⁾

Jako v středověkém sporu vůbec třeba i na soudě hraničním řešiti *otázky čistě processuální*. Takovou jest na př. obrana nepřislušnosti soudu;¹⁴¹⁾ takovou je odpirání odpovědi, neodpovídání na žalobu,¹⁴²⁾ odpirání stanému právu pro nemoc strany¹⁴³⁾ nebo právního přítele¹⁴⁴⁾ nebo pro válečnou těžkost¹⁴⁵⁾ nebo pro zmatek;¹⁴⁶⁾ takovou je promlčení apelace¹⁴⁷⁾ a přípustnost revise.¹⁴⁸⁾

Před soudem hraničním řeší se dále také *spory exekuční*, tak rozepře o stavunky,¹⁴⁹⁾ přípovědi¹⁵⁰⁾ a jejich přednosti.¹⁵¹⁾

¹⁴⁰⁾ Viz pozn. 73.

¹⁴¹⁾ Viz pozn. 67.

¹⁴²⁾ NAR. 3, 1566 (1553) Z Třesovic přinesena apelací mezi Janem Mulačem, s jedné, a Jiříkem Slámovým, s strany druhé, co se neodpovídání na žalobu z mordu učiněnou dotýče. Ortel: „Tu lethā etc. 53 ve čtvrtek den památky Mistra Jana Husy právo a konšelé osazení ve vsi Třesovicích. NAR. 23/285, fol. 117 (1584) Ku právu soudu hraničního v městě Maštově osazeného. Pře mezi Voršilou Hasištejnskou z Lobkovic a Majdalenou Petynarovou, městkou Menšího Města Pr. co se neodpovídání na žalobu dotýče. Ortel nechán při své váze. NAR. 23/287, fol. 135 (1590) Ku právu hraničnímu v městě Ratajích Hrazených nad Sázavou osazeného. Pře mezi uroz. Veronikou Malešickou z Řičan, a stat. Janem nejstarším Vchynským z Vchynic, s strany druhé, co se na žalobu neodpovídání dotýče. Nález nechán při své váze. Viz také pozn. 38 a 207.

¹⁴³⁾ Viz pozn. 248.

¹⁴⁴⁾ NAR. 4, 713 (1562) Z městečka Klecan soudu hraničního osazeného mezi Markyitou Pardubskou z Nového Města Pražského, s jedné, a Mikulášem Domovníkem, poddaným Jiříka v Chýnského ze v Chýnic, s strany druhé, co se dalšího odkladu propůjčení dotýče. Markyta Pardubská žádala za hojemství, ježto její přítel Adam Locketský, který tu při vede, jest nemocen. Při novém roku toho neprokázala. Soud hraniční dává proto za právo žalovanému. Apelace ortel napravuje. Má se jí dáti rok poznovu a učiniti výpověď s výhradou vyššího práva.

¹⁴⁵⁾ Viz pozn. 260.

¹⁴⁶⁾ Viz pozn. 261.

¹⁴⁷⁾ NAR. 23/285, fol. 106 (1584) K soudu práva hraničního ve vsi Velikém Vořechově osazeného. Pře mezi Adamem Štampachem ze Štampachu, s jedné, a Janem Flachou, poddaným Bohuslava Havla z Lobkovic, s strany druhé, co se sporu o promlčení apelací dotýče. Nález napraven, poněvadž se to z akt vyhledává a nachází, že těmto stranám byl jest odklad učiněn do dvou nedělí, kterýžto odklad trefil se jest na den sváteční svatodušní, avšak nicméně původ dal se jest k tomu dni najíti a peníze složil a tak nic promlčeno není. Z těch příčin akta od práva propuštěna a k vrchnímu právu odeslána bez odporosti býti mají.

¹⁴⁸⁾ NAR. 23/286, fol. 68 (1585) Ku právu soudu hraničního ve vsi Zamaších osazeného. Pře mezi Jiříkem Sobotkou a Martinem Mertlem, o revisi. Nález nechává se při své váze. Běře-li se od vrchního práva revise, třeba by se hrdla a cti pře netýkala, přece podle práva jíti má. Hraničné právo má se podle toho beze všech odtažů zachovati.

¹⁴⁹⁾ NAR. I, fol. 121 (1548) Apelací z Karnštejna. Pře o stavunk v Lodenicích mezi Janem z Dobříše a Václavem Fouskem z Nučic. Ortel: Tu my konšelé z plnosti a celého osazeného práva. Fol. 483 (1548) NAR. 3, 1223 (1556): Ondra Matěj

Soud hraničný je dále také forum, kde se *žaluje vrchnost* sama, poněvadž nekonala svých povinností anebo neshodla se v něčem se svým podaným. I žaluje se tu na př. město pro neshodu se svou občankou v příčině zápisu prodejné sumy,¹⁵²⁾ *žalují se tu úřední osoby* městské, poněvadž žalobkyni bránily, aby při právě nějaké svědomí se četlo,¹⁵³⁾ a žaluje se tu rychtář, poněvadž podle stavunku nedopomáhal ku právu.¹⁵⁴⁾ Sem patří i výše dotčený případ o odporu pošacování, které předsevzal úředník vrchnostenský.

Také *spory veřejnoprávní* ve smyslu dnešním přicházejí před soud hraničný. Město žaluje tu některé občany, aby svá vrchnostenská privilegia předložili.¹⁵⁵⁾

Soud hraničný soudí dále také *pře postranní*. Jsou to praejudiciální otázky práva materiálního a formálního. Odkaz ku postranní při jde od soudu pře hlavní. Tím je z pravidla také soud hraničný,¹⁵⁶⁾ může to však

a Petr, poddaní pana Viléma Percingera, jsouc obstaveni v Popovicích a majíc soud hraničný, osazený s Jiříkem Zázvorkem a Viktorinem Krčmářem teház v Popovicích, že křiví zůstavše témuž Viktorinovi za stravu, za jídlo a pití 1 1/2 kopy jeden groš 1 1/2 penize vše českých zůstatí jměli. NAR. 23/283, fol. 43 (1577) Do městyse Sukdola rychtáři a konšelům práva osazeného (ve při mezi Janem Krčmářem Dolejším ze vsi Solopisk a Matoušem Kuželem ze vsi Vidic, co se stavunku pro nárek poctivosti dotýče). NAR. 23/283, fol. 33 (1578) Do města Lubence ku právu hraničnímu. Pře mezi Janem Hozem ze Dvorce, poddaným urozeného Mikuláše z Lobkovic a Janem Mendlem z Javorného, poddaným Adama Helldorffera o stavunk. Fol. 81 (1578). Ku právu hraničnímu ve vsi Vysokém osazenému. Pře mezi Jiříkem Pernským, poddaným pana Kašpara Bervíře z Nostvic a na Liběchově a Pavlem Janouškem z Bubernic a nyní Kateřinou, manželkou po něm pozůstalou, o stavunk. Fol. 32 (1592) Ku soudu hraničnímu v městě Buškovicích osazenému. Pře mezi uroz. Jaroslavem Libštejnským z Kolovraih, radou kr. a markrabství Dolních Lužic landtfogetem, Adamem Fejstem, ze vsi Soběchleb, s jedné, a plnomocníkem a služebníkem Kryštofa Fictuma z Fictum, Martinem Feystem, s strany druhé, co se stavunku dotýče. Nález nechává se při své váze. NAR. 23/291, fol. 82 (1601) Ku právu hraničnímu v Třebnoušovsi osazenému. Pře mezi Marketou Šmídovou, s jedné, a Janem Šmídem, jinak mládkem, s strany druhé, co se stavunku dotýče. Nález nechán při své váze. Viz také pozn. 39, 52, 54, 81, 82 a 294.

¹⁵⁰⁾ NAR. 5, fol. 69 (1552) Z Plaňas apelací mezi Pavlem Hadlarem, měšténím Jihlavským a Marketou vdovou po Václ. Rebrinovi a sirotky o přípověď pro 216 kop. 20 gr. míš. Ortel: Tu páni soudce z plného práva hraničního. . . vypovídají. Marketa je povinna dluh zaplatiti. Nález ap. r. stvrzen.

¹⁵¹⁾ Viz pozn. 287.

¹⁵²⁾ Viz pozn. 71.

¹⁵³⁾ NAR. 23/288, fol. 88 (1592) Ku právu Martina z Tuháně a osob k němu přidáných na zámku lomnickém osazenému. Pře mezi Martinem Zajíčkovým ze vsi Kundratic, též Vitem Markovým, poručníky děvky Martina Markova zřízeným, s jedné, a osobami ouředními z městečka Lomnice, s strany druhé, co se svědomí při právě čtení zhajování dotýče. Ortel nechává se při své váze.

¹⁵⁴⁾ Viz pozn. 12 a 48. Viz též Winter, 638.

¹⁵⁵⁾ Viz pozn. 84.

¹⁵⁶⁾ NAR. 24/284, fol. 31 (1583) Do městečka Mlazovic ku právu hraničnímu. Pře mezi Vitem Krčmářem, ze vsi Podče, s jedné, Petrem Havránkem, Jakubem,

býti i soud jiný, na př. zemský.¹⁵⁷⁾ Ale i věc pře postranní může zase odkázána býti ku soudu pře hlavní.¹⁵⁸⁾ Rozdíl mezi přemi hlavními a postranními je již samým pramenům znám. Užívají slov těch jako běžných terminů.¹⁵⁹⁾ Z materiálního práva jedná se na hraničním soudu na př. o poddanství nějakého člověka.¹⁶⁰⁾ Z formálního práva řeší se tu otázka, kdo má jednoho z žalovaných, jenž jest nepřítomen, zastoupiti a za něho odpovídati,¹⁶¹⁾ anebo jaké následky má pro strany nedostavení se jedné z nich ke při postranní¹⁶²⁾ nebo zda kdo odporovati může, aby dán byl na útrpné právo ku vyznání.¹⁶³⁾ Časté spory postranní týkají se průvodů. I rozhoduje se tu o dalším odkladu ku průvodům,¹⁶⁴⁾ o zhajování svědomí,¹⁶⁵⁾

synem jeho a Janem Brožovým, s strany druhé, co se žádosti od práva upuštění dotýče. Nález se stvrzuje s vysvětlením, že pro takové jeho Víta Krčmáře jakožto původa se ku právu nedostavení z pře hlavní jest nesešlo a neschází, poněvadž stranám zavítý termín k průvodům ještě položen a od práva jmenován nebyl. A protož nadepsané právo hraničné v témž městečku Mlázovicích osazené též strany k jistému dni k průvodům ještě před sebe sročiti, o nich dostatečně vyslyšeti, i také vejpověď s výhradou vrchního práva podělití mají podle práva. Viz též pozn. 158.

¹⁵⁷⁾ NAR. 3, 97 (1552) Od práva hraničního pod Houskou osazeného přinešena appellací mezi slovtným Janem Frendarem z Pruku na místě poddaného jeho puovodem, s jedné, a urozeným vladykou Tobiášem Hřaniem z Harasova na místě Jakuba z Rovně, obžalovaným, s strany druhé, co se mordu dotýče. Ortel na témž právě: „Tu my soudcové práva hraničního, slyšíc potknutí od stran jiné mimo to, oč ten soud osazen, tot již o ukázání člověka dědičného, načež nález JMti panuov soudcí z soudu zemského se nevztahuje, aby právo hraničné od pana Tobiáše o poddanost člověka osazeno býti jmělo, než o mord.“ Ve při stal se spor o poddanost. Jan Trendar nešel však po právě a dle zz. SI k vedení svědků dne nejmenoval. Nemá jich tedy užítí. Ap. rada nalézá, že svědků má užítí, ježto ta pře ku právu hraničnému byla soudcí zemskými odkázána. Svědomí pak již v desky zemské bylo zapsáno.

¹⁵⁸⁾ NAR. 3, 817 (1563) Ze vsi Konecchlumí apelací mezi Zdeňkem z Valdštejna na místě jeho poddaného Jiříka Pluma, s jedné, a Václavem Thoříkem a Janem synem jeho s Konecchlumí, poddaným Viktorina z Aujezdce, co se škody vkladu útoku dotýče. Ortel: „Tu my spoluradní práva pořádného spolussedlí“. . . . Pře odkládá se k hlavní při, k níž se má právo náležitě osaditi. Ortel se napravuje. Strany nemohou se ze škod vinití, ježto byly vrchním právem zdviženy.

¹⁵⁹⁾ Viz pozn. 22 a 156.

¹⁶⁰⁾ Viz pozn. 157.

¹⁶¹⁾ NAR. 23/284, fol. 74 (1582) Do města Dubu pod Ještědem ku právu hraničnému. Pře mezi Adamem Trausikem, s jedné, a Janem, synem Jiříka Ondráka, s strany druhé, co se sporu, kdo by za Jakuba, syna Jiříka Ondráka nepřítomného, při právě odpovídati jměl. Nález stvrzen s tím, že svědkové z poručení vrchnosti proti dvěma bratrům vedení, proti jednomu z nich, když druhý od práva ušel, čtení býti mají.

¹⁶²⁾ Viz pozn. 156.

¹⁶³⁾ Viz pozn. 80.

¹⁶⁴⁾ Viz pozn. 51.

¹⁶⁵⁾ NAR. 23/287, fol. 170 (1592) Ku právu rychtáře a koňseluov ve vsi Holovousích osazenému. Pře mezi Janem Mlázovským, s jedné, a Bartolomějem Kučerou, s strany druhé, co se zhajování čtení svědomí při právě dotýče. Nález nechán při své váze. NAR. 23/297, fol. 60 (1618) Ku právu a soudu hraničnému v městě Posto-

o odporu proti svědkům, přijatým nepřisezným písařem,¹⁶⁶⁾ o impugnaci svědků po jich publikování a čtení při právě,¹⁶⁷⁾ o zhajování čtení nálezu,¹⁶⁸⁾ přijetí rukojemského listu,¹⁶⁹⁾ čtení dekretu komory apelační pouze sekretářem, ne králem podepsaného,¹⁷⁰⁾ čtení žádosti žalovaného¹⁷¹⁾ a o škodách útratních a nákladních.¹⁷²⁾

III.

Žaloba a líčení stran.

K soudu hraničnému berou se z pravidla soudcové z okolních měst. Je tedy přirozeno, že se na něm jedná *podle městského práva*. Městského práva v první řadě se strany dovolávají a je citují.¹⁷³⁾ V druhé řadě táhnou se však také na právo zemské.¹⁷⁴⁾ Tak i soud hraničný vedle městského práva i právem zemským se řídí.¹⁷⁵⁾

loprtech ve při mezi Janem Charvátém na Bělosicích a Jiřím z Sternberka za jeho poddaného, co se zhajování čtení svědomí dotýče. Viz též pozn. 13, 23, 71, 83 a 210.

¹⁶⁶⁾ Viz pozn. 10.

¹⁶⁷⁾ NAR. 24/285, fol. 8 (1584) K soudu hraničnému ve vsi Libochovanech osazenému. Pře mezi Janem Malatkou z Klenče, s jedné, a Pavlem Hroudou, Annou Zerzavou a Janem Špekem, s strany druhé, co se impugnací proti některým svědkům již po publikování a při právě čtení jich svědomí kladení dotýče. Nález nechán ve své váze.

¹⁶⁸⁾ NAR. 23/288, fol. 91 (1591) Ku právu soudu hraničního v klášteře matky boží konec mostu v Menším Městě Pražském osazeného. Pře mezi Matoušem Děpoltem Poplem z Lobkovic, nejvyšším mistrem převorství království českého zákona rytířujícího Sv. Jana Jerosolimitanského, též knězem Petrem Březnickým, převorem nadepsaného kláštera Matky Boží konec mostu i na místě všeho konventu, s jedné, a Sigmundem Ratychem z Alberndorffu, přisezným v kanceláři naší při appellací na Hradě Pražském, s strany druhé, co se vejpisu nálezu při právě čtení zhajování dotýče. Ortel napraven. Jeť jednomu každému volno k důvodům své pře netoliko artikule práva a zřízení zemského allegovati, ale i vejpisy orteluoov přesouzených ku právu klásti a čísti dáti, kteréžto právo přijmouce, jak daleko k té při postranní za důvod stačiti má nebo nemá, povážiti. Z těch příčin takový vejpis, o nějž tuto činiti jest, ku právu přijat, čten a k aktám připojen býti má.

¹⁶⁹⁾ Viz pozn. 77.

¹⁷⁰⁾ NAR. 23/287, fol. 41 (1588) Ku právu hraničnému v městečku Velikých Nehvizdách osazenému. Pře mezi Mikulášem Lipanským a sestrami jeho, s jedné, a Re ginou Kašovou z Kaříšova, s strany druhé, co se zhajování čtení dekretu komory apelační dotýče, ježto jen podpisem sekretáře, ne podpisem císařským je opatřen. nález se napravuje. Dekret má býti čten.

¹⁷¹⁾ Viz pozn. 22.

¹⁷²⁾ Viz pozn. 78.

¹⁷³⁾ Viz příl. č. 1.

¹⁷⁴⁾ Viz příl. č. 1 a pozn. 38.

¹⁷⁵⁾ NAR. 23/290, fol. 33 (1598) Ku právu hraničnému ve vsi Nové Vsi osazenému. Pře mezi Janem Jechem, ouředníkem na zámku Prčice, plnomocníkem Jiříka Falce ze vsi Štikova, s jedné, a Bartolomějem Hoffmanem ze vsi Radkyň, s strany druhé, co se vyřčení, co by Bartoloměj za dřeva z lesa vzatá dáti měl, dotýče. Ortel

Soud hraničný není trvalá instituce. Osazuje se teprvé, když už tu spor jest. V těžších případech trestních má již vrchnost zločince ve své moci.¹⁷⁶⁾ V případech jiných je již některé vrchnosti žalováno. Při postranním sporu je již začata pře hlavní. Tam, kde se soud osazuje na základě soukromé žaloby, musí tato tedy již býti podána u příslušné vrchnosti, ať již tato má svou popravu nebo nemá. Osobou tou je někdy sám arcikníže jako správce království českého nebo i král, z jichž poručení na stížnost koho soud hraničný se osadí.¹⁷⁷⁾

Na soud hraničný dostavují se *strany* buď *osobně*¹⁷⁸⁾ nebo jejich *plnomocníci*,¹⁷⁹⁾ za manželku manžel,¹⁸⁰⁾ za ženu šlechtičnu její poručníci,¹⁸¹⁾ za poddaného jeho pán,¹⁸²⁾ za městskou obec purkmistr a konšel¹⁸³⁾ nebo od nich nařízení plnomocníci¹⁸⁴⁾ či osoby úřední,¹⁸⁵⁾ opat nebo převor,¹⁸⁶⁾ nejvyšší mistr převorství a převor¹⁸⁷⁾ na místě všeho konventu, na místě opata¹⁸⁸⁾ nebo vrchnosti¹⁸⁹⁾ a také vesnického rychtáře a konšelů¹⁹⁰⁾ úředník, za komoru královskou královský rychtář.¹⁹¹⁾ Poddaný má zastupován býti svou vrchností. Soud hraničný bere jej v trestání, hlásí-li se o svou spravedlnost sám¹⁹²⁾ a odmítá žalobu na něho, ježto vrchnost má býti dožadována.¹⁹³⁾ Než přes to jednájí poddaní před hraničným soudem i beze svých vrchností. Přirozeno jest to tam, kde vrchnost svého poddaného sama žaluje.¹⁹⁴⁾ Ale i kde se cizí poddaní žalují anebo kde selské osoby se mezi sebou prou, vystupují sami beze svých pánů.¹⁹⁵⁾ Mnohé sporné případy týkají se ostatně cti, hrdla a dědictví a tu dle K o l d í n o v ý c h

se napravuje. ZZ. vyměřuje, že ta věc za pých a ne za zlodějství držeti se má a za pých jest pokutu 10 kop. gr. zaplatiti. Fol. 56 (1599) mezi těmiže o škody útratní. Viz též příl. č. 1 a pozn. 38.

¹⁷⁶⁾ Sněmy české, IV, 282.

¹⁷⁷⁾ Viz pozn. 38 a 39.

¹⁷⁸⁾ Viz pozn. 11—15, 19, 22, 24—26, 34, 38 atd.

¹⁷⁹⁾ Viz pozn. 13, 75, 79 a 108.

¹⁸⁰⁾ Viz pozn. 51 a 70.

¹⁸¹⁾ Viz pozn. 40.

¹⁸²⁾ Viz pozn. 14, 15, 16, 64, 73.

¹⁸³⁾ Viz pozn. 38, 73, 84, 89.

¹⁸⁴⁾ Viz pozn. 71.

¹⁸⁵⁾ Viz pozn. 53 a 153.

¹⁸⁶⁾ Viz pozn. 83.

¹⁸⁷⁾ Viz pozn. 168.

¹⁸⁸⁾ Viz pozn. 81.

¹⁸⁹⁾ Viz pozn. 94.

¹⁹⁰⁾ Viz pozn. 74.

¹⁹¹⁾ Viz pozn. 25.

¹⁹²⁾ Viz pozn. 38. Viz také ZZ. z r. 1564 čl. D. 3.

¹⁹³⁾ Viz pozn. 84. Archiv český 19, 491. Knižky nálezů soudu zemského (1508), Člověk žádný neerbovní, kterýž pána má, nemuže z ničehož žádného pána ani človeka rytířského pohnati, ale pán jeho má pohnati. Viz také ZZ. z r. 1564 čl. D. 3.

¹⁹⁴⁾ Viz pozn. 70 a příl. č. 1.

¹⁹⁵⁾ Viz pozn. 14, 34, 38, 48, 54, 66, 70—95.

městských práv (A LVIII) má každý na žalobě i odporu osobně státi. Jsou soudy hraničné namnoze jen vlastně soudy selské, zastupující je, kde selské popravu není aneb i tam, kde je. Jako veřejný žalobce vystupuje někdy vrchnost sama¹⁹⁶⁾ nebo její úředníci.¹⁹⁷⁾ Jsou-li příbuzní zabitého neznámi, provolává se soud v městech okolních, aby se k němu dostavili.¹⁹⁸⁾

Přespolní musí při soudě hraničném škody *uručiti*, postaviti rukojmí.¹⁹⁹⁾ Nezvítězí-li se ve sporu, nastupuje se totiž o vzešlé škody útratní a nákladní na postavené rukojmí.²⁰⁰⁾ Urukování škod předpokládá při rádném soudě cizího původu, žalobce, který svého protivníka při jeho vlastním soudě, kde je usedlý, hledati musí. Z povahy hraničného soudu však jde, že zde i žalovaný může býti přespolní. I žádá se urukování i na žalovaném. Urukování takového ovšem není potřebí, je-li osoba obviněná již při právě ujištěna, ve vazbě.²⁰¹⁾ Při obvinění z vraždy původ škody nezaručuje, přece však se od něho žádá, aby pro případ podlehnutí zaručil, že před právem hraničným o škody bude odpovídati.²⁰²⁾

Žaloba musí se před soudem hraničným, jak přirozeno, přednésti poznovu. Podává se buď *písemně*²⁰³⁾ anebo *mluví se k péru*.²⁰⁴⁾ Původ, osloviv soud: „Vaše milosti, slovutní páni soudcové soudu a práva hraničného,“ vyličuje děj žalobní, uváděje podrobně, z čeho žalovaného viní. K dotvrzení svého obvinění odvolává se na právo městské, případně na zemské zřízení, kteréž se přečte.²⁰⁵⁾ Strana odporná může se k žalobě zachovati různě. Může podati *obranu*, excepti, proč nemusí odpovídati,²⁰⁶⁾ anebo

¹⁹⁶⁾ Viz přílohu č. 1.

¹⁹⁷⁾ Viz pozn. 40 a 94.

¹⁹⁸⁾ Viz pozn. 7.

¹⁹⁹⁾ Koldín, A LVI.

²⁰⁰⁾ Viz pozn. 78.

²⁰¹⁾ NAR. 23/293, fol. 63 (1607) Ku právu hraničnému do města Lovosic. Pře mezi hejtmanem lovosickým na místě a k ruce urozeného Adama ml. z Valdštejna, na Hrádku nad Sázavou a na Lovosicích, s jedné, a slovutným Jindřichem Štastným horníkem z Harasova a Jířkem Černoohorským plnomocníky té pře, s strany druhé, co se zaručení k právu dotýče. Nález se napravuje. Osoba obviněná, jsouc při právě ujištěna, takovým ujištěním dosti zaručena jest. Z té příčiny jiným zaručováním povinna není.

²⁰²⁾ NAR. 23/293 fol. 87 (1609) Ku právu hraničnému v městě Mníšku osazenému. Pře mezi slovutnou Johanou Stachovou z Doubravice, s jedné, a Janem Danělovým z města Mníšku, poddaným urozeného Vratislava z Mitrovic a na Hradišti n. Vlt., raddou král., též Jířkem jinak Jírou Liškou ze vsi Čisovic, poddaným urozených Vilíma, Zdenka a Hartvika vlastních bratří Vratislavů odtud z Mitrovic a na Mníšku, s strany druhé, co se sporu o zaručení strany původní ku právu dotýče. Nález se napravuje. Johanna Stachová, vdova zavražděného manžela, není povinna zaručováním, ježto se pře týká obvinění z vraždy. Má se však připověděti, že obviněným bude při právu hraničném ze škod odpovídati, nezůstane-li v rozepři práva a přivede-li je zbytečně ke škodám.

²⁰³⁾ Viz pozn. 17, Koldín A XLV. 3.

²⁰⁴⁾ Koldín, l. c., příl. č. 1.

²⁰⁵⁾ Viz příl. č. 1.

²⁰⁶⁾ Koldín, l. c. IV, pozn. 89.

může dáti *odpověď*, věc přiznati nebo ji odepřítí.²⁰⁷⁾ Vznese-li obranu, že odpovídati nemusí, jedná se na soudě nejdříve o této obraně.²⁰⁸⁾ Příčiny, proč se odpověď odpírá, mohou býti rozmanité. Děj žalobní není na př. prokázán.²⁰⁹⁾ Před odpovědí třeba vznést také námitky proti plnomocníku strany. Neučiní-li se tak, musí plnomocník býti trpěn.²¹⁰⁾ Před podáním odpovědi neboli odporu může žádáno býti o hojemství, t. j. o čas k rozmyšlení na odpověď,²¹¹⁾ také z příčiny, aby proti žalobě spis mohl býti podán.²¹²⁾ Za hojemství může býti dále žádáno, je-li přítel nemocen, který straně při vede. Nemoc tuto třeba však při nově položeném roku prokázati.²¹³⁾ Podá-li žalovaný odpověď, jest lis contestata²¹⁴⁾ neboli potknutí stran.²¹⁵⁾

Přizná-li strana žalovaná věc, není třeba žádných dalších důkazů. Kde není odporu, tu není průvodu.²¹⁶⁾ Jinak je třeba tvrzení *dokazovati*. Žalobce dokazuje děj žalobní, žalovaný svou obranu.²¹⁷⁾ *Nejhlavnějším průvodem* jest seznání svědků, *svědomí*.²¹⁸⁾ Svědkové neslyší se však před soudem, nýbrž mimo soud. Na soudě se jejich svědomí pouze čte.²¹⁹⁾ Za tím účelem, jakmile je lis contestata, dává dokazovatel svému odpůrci věděti, které svědky, který den a na kterém právě povede, aby se na ně poptal a ustanovený den na ně pohleděl. Domáci má lhůtu dvoudenní, přesporní týdenní. Na položeném roce, ať už se odpůrce dostaví nebo nedostaví, vezmou se vedení svědkové přísězným písařem do přísahy, vyslechnou

²⁰⁷⁾ NAR. 23/285, fol. 9 (1583) Do vsi Holovous ku právu hraničnému. Pře mezi Eliášem Zvonařem z města Hradce, plnomocníkem Anežky manželky své, s jedné, a Jiříkem Boháčem z Holovous, s strany druhé, o 18 kop. míš. a na žalobu neodpovídání. Nález se napravuje. Neuvedl příčiny, proč by neměl odpovídati. I má buď přiznati neb odepřítí. NAR. 23/290, fol. 25 (1596) Ku právu hraničnému v městě Hostomicích osazenému. Pře mezi Václavem ml. a Karlem ze Svárova, s jedné, a Žofií Myškovou, z Losu, s strany druhé, co se žalob neodpovídání a podle toho provozování exceptií dotýče. Nález napraven. Žofie Myšková ukázala slušnou a právní příčinu, proč na žalobu odpovídati povinna není. Viz též K o l d í n, B XII.

²⁰⁸⁾ Viz pozn. 142.

²⁰⁹⁾ Viz pozn. 12.

²¹⁰⁾ NAR. 23/297, fol. 60 (1617) Ku právu hraničnému a soudu v městě Postoloprtech osazenému. Pře mezi Janem Charvátém z Bernštejna, s jedné, a Štěpánem Jiřím z Sternberka na Postoloprtech, král. raddou, a hejtmanem komory české lén německých, k ruce poddaného jeho Severina z Vodolic, s strany druhé, co se zhajování čtení svědomí svědka dotýče. Nález napraven. Svědomí má býti čteno. Plnomocník musí se trpěti, ježto námitky dříve proti němu činěny nebyly.

²¹¹⁾ Koldín I. c. IV.

²¹²⁾ Viz pozn. 23.

²¹³⁾ Viz pozn. 143.

²¹⁴⁾ Koldín, I. c.

²¹⁵⁾ Viz pozn. 157.

²¹⁶⁾ Koldín, B XXXVI, příl. č. 1.

²¹⁷⁾ Koldín, B XXXVIII: Reus exceptione fit actor.

²¹⁸⁾ Koldín, B XL.

²¹⁹⁾ Koldín, B XLII.

a svědomí jejich se zapíše.²²⁰⁾ Stranám vydává se o zapsaném svědomí výpis.²²¹⁾ Z něho čtou a publikují se svědkové při zvláštním, od hraničného soudu k tomu položeném roce.²²²⁾ Má-li odpůrce co proti svědkům, má to hned při jich publikování ohlásiti. To jest t. zv. *zhajování čtení svědků* neboli *jich impugnace*.²²³⁾ Podají-li se proti svědkům námitky, poodloží se hlavní pře. Dokazovatel sročí se soudem na svou žádost se svým odpůrcem k určitému dni, kde se spor o zhajování čtení svědomí rozhodne. Nález soudu zní, že se svědomí čísti má nebo nemá.²²⁴⁾ Někde třeba vznést námitky proti svědkům již před tím, než před přísězným písařem přísahají a svědomí jejich se zapíše. Jinak nezabrání se jejich čtení a teprve po přečtení lze pak činiti svá připomenutí.²²⁵⁾

Vedle svědomí mohou i *jiné průvody* soudu hraničnému býti předloženy. Tak různé listy, list rukojemský,²²⁶⁾ dekret apelační komory,²²⁷⁾ nález z jiného sporu.²²⁸⁾ I tu může z různých příčin jich čtení býti zhajováno a o otázce této postranní pře býti otevřena.

Po průvodech čtou se případně články práva městského a zřízení zemského, na které se strany odvolávají, a pak se pře zavře.²²⁹⁾ Po zavření při nelze pak již o žádné odklady k novým průvodům žádati, nýbrž soudu jest ve věci samé výpověď učiniti.²³⁰⁾ Žádá-li tak přece strana, zahajuje se sice o žádosti za odklad pře postranní, ale dopadá v její neprospěch.²³¹⁾

Přednesy stran musí býti *řádně zaznamenány*. Za tím účelem dodává právě jedna kmetská stolice se svými přísedícími i přísězného písaře. Podrobný zápis jednání děje se pro potřebu stolice odvolací. Na rozkaz soudu hraničného vydá písař stranám za jistou odměnu o jednání řádný výpis. Zápis původní nechává u sebe.²³²⁾

Jak v kapitole o kompetenci uvedeno, soudí hraničný soud také *stavunky*. Dochází k nim zejména, obstaví-li se cizí poddaný na gruntech některé vrchnosti. Obstavení takové je v prvé řadě osobní. Obstavený vezme se do vazby. Buď on sám nebo jeho pán podávají do šesti neděl proti stavunku odpor, vytykajíce, že jest nepořádný. Při tom žádá se případně, aby obstavený byl na rukojmě propuštěn, než o stavunku bude

²²⁰⁾ Koldín XLIII. Smlouva svatováclavská č. 24, ZZ. z r. 1549 Z 24. Viz pozn. 10 a příl. č. 4.

²²¹⁾ Koldín, B LVII, Winter, I. c. 638.

²²²⁾ Winter, I. c. 667, 669. Viz též pozn. 13.

²²³⁾ Viz pozn. 13, 83, 153, 165, 167, Koldín, B LXXXV, I.

²²⁴⁾ Koldín B LXXXV 3 a pozn. 71.

²²⁵⁾ Viz pozn. 71.

²²⁶⁾ Viz pozn. 77.

²²⁷⁾ Viz pozn. 170.

²²⁸⁾ Viz pozn. 168.

²²⁹⁾ Viz pozn. 40.

²³⁰⁾ Viz pozn. 51 a Koldín, B LX.

²³¹⁾ Viz pozn. 51.

²³²⁾ Koldín, A XLIV, 4 a příl. č. 4.

rozhodnuto. Ku rozhodnutí tomu dosazuje vrchnost, na jejíchž gruntech se stávka stala, soud hraničný.²³³⁾ Při líčení o stavunku je ten, kdo ho vydobyl, žalobcem. Provádí svou žalobu podle stavunku.²³⁴⁾ Před soud hraničný docházejí také věci souvislé se stávkami. Tak žaluje se tu o škody z prohry obstavunku²³⁵⁾ nebo o škody rukojmího, který za obstaveného zaplatiti musil, vyručiv jej z obstavunku²³⁶⁾ aneb o škody proti rychtáři, který podle obstavunku k dluhu nedopomohl.²³⁷⁾

IV.

Nález a škody.

Potaz v kmetské stolici nejde na kmety jednotlivě, nýbrž vždy úhrnně na zástupce městských stolic, z nichž soud hraničný sestává. Pořad potazu řídí se dle přednosti těchto stolic. Zasedají soudcové v hraničném soudě „pro cuiusque tribunalis, a quo mittuntur, dignitate.“²³³⁾

Nález neboli výpověď zve se také „dictum“.²³⁹⁾ Rozeznávají se v něm různé artikule, podle toho, co všechno se obžalovanému nařizuje nebo kolik trestů se mu ukládá.²⁴⁰⁾ Nález obsahuje nejdříve stručné vyličení sporu a osazení soudu. Na to následuje vlastní výpověď, zahajovaná slovy: „Tu my soudcové soudu hraničného . . .“²⁴¹⁾ tu my soudcové a rada osazená . . .“²⁴²⁾ „tu my soudcové ze tří měst, na žádost . . . na právě . . . shromáždění, slyševše žalobu, odpor, svědomí, zřízení zemské, práva městská . . . i z obou stran všechna přelíčení . . . takto vypovídáme“²⁴³⁾ někdy také „takto ve jménu božím vypovídáme.“²⁴⁴⁾ Rychtář leckde vynáší rozsudek sám v první osobě: „Tu já . . . rychtář, maje při

²³³⁾ Viz pozn. 39 a 52 a srvn. Koldín, LXVII—LXXXVI.

²³⁴⁾ NAR. 3, 1223 (1557) Z městečka Nechanic přinesena apelací mezi Viktorinem někdy krčmářem Popovským, s jedné, Petrem, Vondrou a Matějem z Rubna, s strany druhé, co se odpovídání na žalobu z dluhu podle stavunku učiněnou dotýče. Nález: „Tu my sudí i všechno právo osazené v městečku Nechanicích.“ Viz pozn. 39.

²³⁵⁾ Viz pozn. 81.

²³⁶⁾ Viz pozn. 41.

²³⁷⁾ NAR. 25/286, fol. 41 (1585) Ku právu soudu hraničného ve vsi Libochovanech osazeného. Pře mezi Pavlem Balachou a Tumou, bratrem jeho, ze vsi Pračkovic, též i Janem Špekem, ze vsi Libochovan, s jedné, a slovutným Janem Valatkou z Klenčic, s strany druhé, o zbití, ssekání a ochromení. Nález v prvním artikuli nechává se při své váze, v poslední klausuli se napravuje. Balacha nemá býti podán k útrpnému právu, není proto příčin. Všichni tři mají po 4 nedělích vězení strestání býti a Janem Valatkou po vyjití 4 neděl se smluviti; Viz též pozn. 11 a 72.

²³⁸⁾ Stránský, Respublica bojema, Caput XVI, 8.

²³⁹⁾ Viz pozn. 23 a 89.

²⁴⁰⁾ Viz pozn. 11 a 72.

²⁴¹⁾ Viz přílohu č. 1 a pozn. 10, 12.

²⁴²⁾ Viz pozn. 40 a pozn. 16, 17, 36, 48.

²⁴³⁾ Viz pozn. 34.

²⁴⁴⁾ Viz pozn. 38.

sobě dvanáct konšelů z práv jiných, při tom právě sedících . . . takto z práva svého vypovídám.“²⁴⁵⁾ V nálezu vyhražuje se odvolání na př. slovy: „Komu by se tento nález nelíbil, vrchní právo jeho velebnosti císařské rady, kteříž nad apelacemi na hradě pražském sedati ráčí, vyhražujeme.“²⁴⁶⁾ V nálezu je případně i určena lhůta, do které se má jemu vyhověti, ať již jde o akt práva procesuálního [podání odpovědi do dvou neděl,²⁴⁷⁾ provedení nemoci do týdne²⁴⁸⁾] nebo materiálního.²⁴⁹⁾ Nález se stranám přečte.²⁵⁰⁾ Od tohoto přečtení jde lhůta ku plnění materiálnímu nebo procesuálnímu.²⁵¹⁾ Zápis o jednání stran obsahuje i tento nález.²⁵²⁾

Nález sám může býti dvojí povahy, mezitímní nebo konečný, neboli, jak praví Koldín, „sententia interlocutoria“ aneb „sententia definitiva“.²⁵³⁾ Nález mezitímní vydává se o obranách a přích postranních, které zejména otázek processuálních se týkají. Zní na př. na to, aby žalovaný na žalobu odpověděl,²⁵⁴⁾ odpověď svou prokázal,²⁵⁵⁾ aby žádost strany,²⁵⁶⁾ svědomí,²⁵⁷⁾ dekret komory apelační²⁵⁸⁾ nebo cizí nález²⁵⁹⁾ se četly.

Konečným nálezem může zase buď dáno býti právo stané nebo uznáno ve věci samé.

Stané právo dává se proti straně, která nedostaví se ku roku, položenému k jednání o žalobě nebo ku publikování průvodů. Nepřítomnost strany omlouvá však válečná těžkost.²⁶⁰⁾ Dostavení se strany je včasné,

²⁴⁵⁾ Viz pozn. 52 a 54.

²⁴⁶⁾ Viz pozn. 40 a 150.

²⁴⁷⁾ Viz pozn. 38.

²⁴⁸⁾ NAR. 23/294, fol. 41 (1613). Do Litoměřic k soudcům, k těm rozepřím nařízeným. Spor mezi Matyášem Šiškou, s jedné, a Zikmundem Šoulou se strany druhé o zhajování čtení průvodů pro nemoc. Šoula má svou nemoc vedle práva provést do týdne od přečtení nálezu a pak teprve má položen býti termín k publikování průvodů.

²⁴⁹⁾ Viz pozn. 77.

²⁵⁰⁾ Viz pozn. a 77.

²⁵¹⁾ Viz pozn. 248 a 266 a Koldín, B LC.

²⁵²⁾ Viz příl. č. 1.

²⁵³⁾ Koldín, B LXXXVI.

²⁵⁴⁾ Viz pozn. 38.

²⁵⁵⁾ Viz pozn. 17.

²⁵⁶⁾ Viz pozn. 171.

²⁵⁷⁾ Viz pozn. 71.

²⁵⁸⁾ Viz pozn. 170.

²⁵⁹⁾ Viz pozn. 168.

²⁶⁰⁾ NAR. 23/293, fol. 57 (1608) Do Lovosic ku právu hraničnému. Pře mezi plnomocníky Viléma Kamejtského ze Ctiboře, s jedné, a Martinem Eknarem z Egkendorfu na místě Jiříka Maty, poddaného Adama ml. z Waldštejna, o stané právo. Ortel se napravuje. Právo stané dáno bylo v času válečné těžkosti. Obžalovaný nemohl se při právě bezelstně obhajovati. Pře týká se pak jeho cti a hrdla. I mají svědkové obou stran již vedení i kteříž ještě od obžalované strany vedeni budou, publikováni býti.

pokud ještě právo v lavicích sedí.²⁶¹⁾ Stané právo dává se také, neprokáže-li se při položeném roku nemoc právního přítele, pro niž za odklad se žádá. Po nálezu apelační rady lze však ku prokázání tomu za další odklad žádati.²⁶²⁾ Jak již uvedeno, dává se též stané právo, nedostaví-li se strana ku čtení průvodů. Děje-li se tak pro nemoc, musí tuto nemoc na položeném roku provést, přísnežně totiž ztvrditi, a pak položí se zase termin ku publikování průvodů.²⁶³⁾ Jsou-li strany na sporu v postranní při, nemá nedostavení se jedné z nich za následek stané právo ve při hlavní. V této při jde pak spor svým chodem dále.²⁶⁴⁾

Nález ve věci samé může býti *procesuálně* nebo *materielně podmíněn*. *Procesuálně* je podmíněn přísahou, kterou třeba složiti. Stanoví se na př., že do dvou neděl po přečtení nálezu má se přísahou spraviti, že byly nějaké peníze půjčeny a vysázeny. Složí-li se tato přísaha, ukládá se straně protivně již plnění další, zaplacení peněz do dvou neděl dalších.²⁶⁵⁾ V trestních věcech vydává se nález podmíněný očišťovací přísahou. Třeba ji taktéž do dvou neděl po přečtení nálezu složiti, ale zároveň musí žalovaný i rukojmě postavit, že bude státi ku právu, vyjde-li naň co důvodnějšího.²⁶⁶⁾ Nález na postavení rukojmí pro budoucí důvodnější podezření vydává se i bez očišťovací přísahy.²⁶⁷⁾ Místo rukojmí možno také dáti zápis, že se bude

²⁶¹⁾ NAR 23/283, fol. 28 (1578) K soudu hraničnímu na Zbraslavi osazenému. Apelace ve při mezi Zdenkem Ottou z Losu na místě Reginy Junkové ze vsi Koněprus, jeho kmetičny, s Majdalenou mlynářkou o právo stané. Nález se zdvihá, ježto se Majdalena Jilovská podle termínu ku právu postavila, pokudž ještě právo v lavicích sedělo. I má k průvodům býti připuštěna. Viz též pozn. 22.

²⁶²⁾ Viz pozn. 144.

²⁶³⁾ Viz pozn. 248.

²⁶⁴⁾ Viz pozn. 156.

²⁶⁵⁾ Viz pozn. 11.

²⁶⁶⁾ NAR. 23/288, fol. 91 (1591) Ku právu osazenému ve vsi Slemené. Pře mezi Danielem Činkovým, z města Rychnova, s jedné, a Jířkem Matoušem, krčmářem Chedlinským a jeho manželkou, s strany druhé, co se 45 kop gr. č. k věrné ruce ke schování daných dotýče. Nález se nechává při své váze s tím, že žalování přísahou se mají očištit, že za sebou žádných peněz nemají. NAR. 23/290, fol. 14 (1597) Do města Postoloprť k soudu hostinskému. Pře mezi Martinem Reichlem z města Chomútova, s jedné, a Josefem synem Ondřeje, jinak Endrle, s strany druhé, co se vraždy týče. Nález se napravuje. Syn Reichlův byl viděn na voze Endrlově a pak se našel zraněn. Josef jako opatrovník téhož vozu má tedy prokázati svou nevinu, co se s tím pacholetem dělo. NAR. 23/285, fol. 59 (1583) Ku právu hraničnímu v městečku Dobříš osazenému. Pře mezi Annou Hrobčickou ze Slatiny, s jedné, a Annou děvečkou z Dolejších Mokropic a Ondřejem krčmářem s strany druhé z krádeže. Nález se stvrzuje s tím, že do dvou neděl od přečtení mají se obvinění na kříži očištit a kdyby se co proti nim důvodnějšího nalézti, rukojmí postavit.

²⁶⁷⁾ NAR. 23/288, fol. 12 (1590) Ku právu hraničnímu v městě Turnově osazenému. Pře mezi Tomášem Kamenickým, měšťanem Nového města Pražského, s jedné, a Jakubem Nožířem, s strany druhé, co se zamordování manželky Jakubovy dotýče. Nález nechán při své váze s tím doložením, že Nožíř hodnověrně rukojmě postavit má, aby stál ku právu, vyjde-li naň budoucně něco o zamordování jeho manželky.

pro ten případ k soudu státi.²⁶⁸⁾ Za jaksi podmíněný může se i ten nález považovati, že žalovaný, odsouzen byv pro vraždu, může ku svému polehčení jmenovati tovaryše.²⁶⁹⁾ *Materielně* může býti rozsudek podmíněn odložením trestu. Tak nalézá se, že žalovaný před právem rukou dáním má slíbiti pod skutečným trestáním, že o původu nic neslušného a nenáležitého k ujmě poctivosti jeho říkati nebude.²⁷⁰⁾

Trestní rozsudky stanoví buď jen všeobecně, že je kdo vinen nebo nevinen, na př., že je nebo není povinen mordem²⁷¹⁾ nebo zraněním.²⁷²⁾ Nálezem se však také uznává, že strany, dotyčně žalovaný o mord,²⁷³⁾ zranění a schromení,²⁷⁴⁾ zabití²⁷⁵⁾ nebo krádež²⁷⁶⁾ mají se smluviti. Nebo nalézá se i na trest: Tak cizoložný muž má býti ztrestán stětím, cizoložná žena za živa zahrabáním,²⁷⁷⁾ osoba obviněná ze sodomství upálením na hranici.²⁷⁸⁾ Kdo zprotivil se svému dědičnému pánovi, má býti na dva měsíce uvězněn a pak města, panství a jeho gruntů na věčné časy býti prázdny.²⁷⁹⁾ Obviněný pro čáry a kouzla má se z obce vyprodati.²⁸⁰⁾ Na

²⁶⁸⁾ Viz pozn. 12.

²⁶⁹⁾ NAR. 5, 58 (1552) Z Řčan přinesena apelací mezi Pavlem a Ondřejem syny někdy Duchka Mudráka z Votic, puovody, s jedné, a Martinkem z Jažlovic a Vitem poddaným pana Hanuše Renšpergara, obžalovaným, s strany druhé, co se mordu dotýče. Ortel: Tu my soudcové soudu hraničního v městečku Říčanech. . . Uznává se Martinek mordem povinen. K polehčení může jmenovati své tovaryše. Nález napraven. Žaloba se zdvihá i se škodami. Svědkové zatměle svědčí.

²⁷⁰⁾ Viz pozn. 70.

²⁷¹⁾ Viz pozn. 36, 40.

²⁷²⁾ Viz pozn. 77.

²⁷³⁾ NAR. 23/283, fol. 32 (1578) Do města Bystřice ku právu hraničnímu. Pře mezi pánem Holickým ze Sternberka na místě vdovy Sedláčkové, jeho poddané, a Janem ze Sternberka na místě Šimona Uhra, jeho poddaného, o mord. Nález v prvním artykulu, že strany se smluviti mají, nechává se ve své váze. V druhém artykulu má právo hraničné s výhradou vyššího práva nalézti, čím by Uher vdově za probodění jejího manžela byl povinen.

²⁷⁴⁾ NAR. 3, 872 (1564) Ze vsi Hněvčovsi od práva osazeného apelací mezi Pavlem Žábou z Hořic, s jedné, a Řehořem řezníkem, s strany druhé, o zranění. Ortel: „Tu mi sudí a konšelé práva osazeného ve vsi Hněvčovsi. . .“ Žalovaný jest povinen smluviti se ve dvou nedělích o utěti. Nález stvrzen. NAR. 23/287, fol. 158 (1590) Ku právu hraničnímu ve vsi Plese osazenému. Pře mezi Matějem Holotou, s jedné, a Matoušem Lochmanem ze vsi Vlkova, s strany druhé, co se zranění a schromení dotýče. Nález napraven. Holota jest povinen o zranění se smluviti.

²⁷⁵⁾ NAR. 23/284, fol. 120 (1581) Ku právu do vsi Dřevenic k starším a konšelům osazenému. Pře mezi Janem Barthoňovým ze Sobieraze a Jakubem šafářem dřevěnickým o zranění a zbití železnými cepy. Jakub má se s Janem do čtyř neděl od přečtení nálezu smluviti.

²⁷⁶⁾ Viz pozn. 77.

²⁷⁷⁾ Viz příl. č. 1.

²⁷⁸⁾ Viz pozn. 35.

²⁷⁹⁾ Viz pozn. 70.

²⁸⁰⁾ Viz pozn. 72.

nárek cti jde vypovězení a záповěď návratu pod ztrátou hrdla.²⁸¹⁾ Při nálezu o vraždě stanoví se také, co za ztrátu muže zaplatiti jest pozůstalé vdově.²⁸²⁾ Kdo, jsa poddaný, sám beze své vrchnosti o právo se hlásí, běře se ihned v trestání, že rád a právo opomíjí.²⁸³⁾

Při *žalobách na peníze* stanoví se nálezem, že žalovaný jest zaplacením povinen,²⁸⁴⁾ při *žalobách z práva sousedského*, že souseda obtěžující nové stavení má se zbořiti,²⁸⁵⁾ při *žalobách z pozůstalosti*, že kšaft má zůstatí v platnosti²⁸⁶⁾ při *přípovědích*, že má se přípovědi užítí, i její přednosti.²⁸⁷⁾

Při *stavunku* se vyřkne, že jest pořádný a že obstavený jest povinen dluh zaplatiti anebo se obstavunk jako nepořádný zdvihá.²⁸⁸⁾

K *nákladům hraničného soudu* náleží, co protráví jeho členové, zdržující se na místě, kde byl osazen,²⁸⁹⁾ a dále co utratí se na přísežného písaře.²⁹⁰⁾ Tyto škody musí strana, která při prohraje, zaplatiti. Nezvítězili-li strana žádná, ukládá se náhrada těchto škod oběma stranám společně.²⁹¹⁾ Nedochází-li apelace proti nálezu hraničného soudu rychlého vyřízení, musí náklad na stravu členů hraničného soudu zatím hraditi osoba, která hraničný soud osadila.²⁹²⁾

²⁸¹⁾ NAR. 23/294, fol. 53 (1613) K soudu hraničnému v městě Náchodě osazenému. Pře mezi Janem starším Holým Kosteckým, s jedné, a Ondřejem Vyskočilem, s strany druhé, co se obvinění z některých nářkuov cti dotýče. Ortel se napravuje. Poněvadž Ondřej Vyskočil slova ta nářklivá, kteráž proti Janovi staršimu Holýmu Kosteckému mluvil, psal, je provésti a ukázati chce, se uvolil, a aby se kdy co toho zlého on Jan Kostecký dopustiti měl, v acti této prokázáno není, z té příčiny taková slova nářklivá jakožto neprovedená se zdvihají, moří, kazí, v nic obracejí, takže jemu Janovi staršimu Kosteckému k ourážce poctivosti nejsou a býti nemají. Ondřej pak Vyskočil pro taková slova nedůvodná z města Náchoda i z téhož panství vypovědín býti má a zase se tam pod stracením hrdla navracovati nemá. Fol. 78 (1614). Pře mezi tímže Holým, s jedné, a Linhartem Kačerem, s druhé strany, před právem hraničným, o nárek cti. Fol. 79 (1613) mezi těmiže o škody útratní.

²⁸²⁾ Viz pozn. 273.

²⁸³⁾ Viz pozn. 38.

²⁸⁴⁾ Viz pozn. 127 a 150.

²⁸⁵⁾ Viz pozn. 139.

²⁸⁶⁾ Viz pozn. 25.

²⁸⁷⁾ NAR. 24/285, fol. 101 (1583) Do městečka Bělčic soudu hraničného. Pře mezi Andrsem Purhamrem z Aurazu, s jedné, a Janem Kahounem z Prahy, Wolfem z Ronšperku a Josefem Kurcem z Těšlovic, s strany druhé, co přípovědi na statek někdy Lorence kramáře v témž městečku Bělčicích pozůstalý o užítí její přednosti. Nález se stvrzuje, ježto jiní věřitelé žádného odvolání k vrchnímu právu nevzali.

²⁸⁸⁾ Viz pozn. 52.

²⁸⁹⁾ Viz pozn. 8.

²⁹⁰⁾ NAR. 23/287, fol. 117 (1589) Ku právu konšelův a starších ve vsi Dřevnici osazenému. Pře mezi Petrem Potokem ze vsi Martinice, s jedné, a Havlem Havlíčkem, s strany druhé, co se zbití a spolíčkování dotýče. Nález nechán s jeho vysvětlením ve své váze. Havlíček je povinen nahraditi škody útratní a nákladní a co na přísežného písaře utraceno.

²⁹¹⁾ Viz pozn. 8 a 12.

²⁹²⁾ Viz pozn. 8.

O *škody samy* mohou strany nastupovati na sebe teprvé po právoplatném rozsudku *ve zvláštní při*.²⁹³⁾ Někdy však již při rozhodování pře hlavní se také rozsuzuje, kdo má škody nahraditi, a to buď že jedna strana má všechny škody, v té při vzešlé zastoupiti a zaplatiti²⁹⁴⁾ anebo že se škody zdvihají, poněvadž nález padá k dobrému ob- ma stranám.²⁹⁵⁾ Žalují-li pak strany přes to, vydává soud nález, že se nemohou ze škod viniti, ježto byly již dříve nálezem zdviženy.²⁹⁶⁾

V.

Odvolání a revise.

Odvolání z nálezů hraničného soudu šlo před zřízením apelační rady asi na některý odvolací soud městský, snad také na soud komorní. Dokladů jsme k tomu nenašli. Když zřízena *rada nad apelacemi*, jde odvolání pravidelně na ni.²⁹⁷⁾ Za místodržitelství arciknížete Ferdinanda podává se však odvolání také k němu.²⁹⁸⁾ Arcikníže odevzdává je osobě práva znalé, aby vypracovala návrh. Návrh ten pak arcikníže podepisuje.²⁹⁹⁾ Odvolatelný jsou všechny nálezy, ať mezitímní, ať konečné.

Odvolání *ohlašuje* se do dvou neděl od přečtení nálezů. Odvolatel skládá při tom dvě kopy jako *peníze důkladní*, jež zpravidla soudcům nižší stolice, nemá-li odvolání úspěchu, připadají.³⁰⁰⁾ Je-li odvolání úspěšné, vrátí se, co k apelaci bylo složeno.³⁰¹⁾ Do šesti neděl od složení peněz důkladních podává odvolatel ku právu *spis odvolací s důvody svého odvolání* a obesílá svého protivníka k určitému roku. Na tomto roku proběře soud všechna sporná akta, i doklady, zapečetí vše a pošle po přísežném poslu nebo zachovalém člověku k apelaci.³⁰²⁾ Ku složení peněz důkladních může býti soudem povolen odklad³⁰³⁾ Při roku k založení spisu odvolacího mohou podány býti *námítky*, na př. že apelace pro opozdění je promlčena. Soud rozhodne o nich mezitímním rozsudkem.³⁰⁴⁾ *Zbraňuje-li* někdo podání

²⁹³⁾ Koldin, C. XIV — XX, a pozn. 202.

²⁹⁴⁾ NAR. 23/286, fol. 10 (1585) Ku právu hraničnému ve vsi Velikém Vočkově osazenému. Pře mezi Adamem Stampachem ze Stampachu, s strany jedné, a Janem Flachou z městečka Olšan, poddaným Bohuslava Havla z Lobkovic, s strany druhé, o stavunku. Nález nechává se při své váze. Adam z Stampachu bude povinen jakožto v té při původ všechny škody, v té při vzešlé, zastoupiti a zaplatiti.

²⁹⁵⁾ NAR. 23/292, fol. 45 (1603).

²⁹⁶⁾ Viz pozn. 158.

²⁹⁷⁾ Viz pozn. 1.

²⁹⁸⁾ Winter, I. c. 638 a pozn. 8.

²⁹⁹⁾ Viz pozn. 8.

³⁰⁰⁾ Koldin, A. XLIII, 6, C VI, Winter, I. c. 696 a násl.

³⁰¹⁾ Viz příl. č. 2.

³⁰²⁾ Koldin, C. VI, VII.

³⁰³⁾ Viz pozn. 147.

³⁰⁴⁾ Viz pozn. 147.

apelace, ať je to strana³⁰⁵⁾ nebo sám soudce, upadá v pokutu 50 zl., z níž polovice připadá královské komoře a polovice tomu, komu se překážka stala.³⁰⁶⁾ O tuto pokutu se pak na soudě zvláště žaluje.³⁰⁷⁾

Odvolační soud nechává *nález* buď *při své váze*³⁰⁸⁾ anebo jej *napravuje*³⁰⁹⁾ nebo *částečně stvrzuje* a *částečně mění*³¹⁰⁾ nebo stvrzuje s vysvětlením.³¹¹⁾ Nálezy odvolacího soudu jsou však také *formelně* nebo *materielně zrušovací*. Formelně zrušuje se na př. část řízení jako *zmatečná*.³¹²⁾ Materielně zdvihá se mezi stranami veškerá věc, ruší, kazí a v nic obrací, jsou-li tu hodnověrné příčiny.³¹³⁾ *Pře postranní* vyřizuje se odvolacím soudem s nejpřísnější formálností, nedotýkajíc se zatím pře hlavní. Při otázce, zda apelace není promlčena, uznává soud odvolací, že je v čas podána, a že akta mají ku vrchnímu soudu býti předložena.³¹⁴⁾ Při sporu o upuštění od žaloby nařizuje, aby strany k průvodům se sročily, o nich dodatečně vyslyšely a s výhradou vyššího práva výpovědi podělily.³¹⁵⁾ Nález konečný může ovšem různě býti změněn. První stolice uznává na př. ve věci samé, druhá však nalézá, že žalovaný nemusí odpovídati, poněvadž děj žalobní není prokázán, že ale rukojmí musí postaviti nebo zápis vydati, že bude k soudu státi, vyjde-li naň co jistějšího.³¹⁶⁾ První stolice uznává, aby žalovaný dal odpověď, druhá stolice uznává ve věci samé.³¹⁷⁾

Stolice druhá zůstává ovšem také v okruhu nálezů stolice první. Nalézá jako ona o *otázce procesuální* nebo *materielní*. Tak na př. odpírá první stolice žalovanému obrany, nalézajíc, aby podal odpověď, druhá stolice uznává, že obrany může vznésti.³¹⁸⁾ První stolice odmítá čtení rukojemského listu, druhá je připouští. Po náhledu první stolice není závazek rukojemský platný. Vrchnost nesvolila, aby její poddaní se postavili jako

³⁰⁵⁾ Kniha nálezů archivu král. hl. m. Prahy č. 1139, fol. 147 (1592).

³⁰⁶⁾ Koldín, A XLIII, 5.

³⁰⁷⁾ Viz pozn. 305.

³⁰⁸⁾ NAR. 23/291, fol. 50 (1802) Ku právu hraničnému v městě Turnově nad Jizerou osazenému. Pře dotýkající se Tobyáše Duryňka. Nález nechán při své váze. Viz dále pozn. 14, 15, 24, 40, 48, 66, 67, 68, 89.

³⁰⁹⁾ Viz na př. pozn. 12, 17, 22, 23, 25, 53, 17 a příl. č. 2 a 3.

³¹⁰⁾ Viz pozn. 11, 14 a 72.

³¹¹⁾ Viz pozn. 156.

³¹²⁾ Viz pozn. 22.

³¹³⁾ NAR. 23/297, fol. 47 (1617) Ku právu hraničnému ve vsi Klenici osazenému. Pře mezi Jakubem Dlastíkem, z města Stračova, s jedné, a Jiříkem Krátkým ze vsi Klenice, s strany druhé, co se nátku cti ryb pokradení obvinění dotýče. Ortel napraven. Všecka věc z hodnověrných příčin se zdvihá, ruší, kazí a v nic obrací, takže to jak jednomu tak ani druhému k újmě poctivosti jich nyní i na časy budoucí a věčné býti nemá.

³¹⁴⁾ Viz pozn. 147.

³¹⁵⁾ Viz pozn. 156.

³¹⁶⁾ Viz pozn. 12.

³¹⁷⁾ Viz pozn. 17.

³¹⁸⁾ Viz pozn. 38.

rukojmí. Druhá stolice uznává jej právoplatným. Vrchnostenský úředník dal na rukojemský list svou pečeť a tím za svou vrchnost svolil v rukojemství.³¹⁹⁾ První stolice odmítá čtení cizího nálezu. Druhá však nalézá, že má býti ku právu přijat, čten a k aktům připojen. Zajímavé jsou tu její důvody. Jednomu každému, stojí v nich, je volno k důvodům své přeto-liko artikule práva a zřízení zemského allegovati, ale i výpisy ortelův přeso-uzených k právu klásti a čísti dáti. Na právu pak jest posouditi, zda za průvod postačí nebo nepostačí.³²⁰⁾ V mnohých dotčených již případech rozhoduje stolice druhá, že zhajované svědomí má se čísti.³²¹⁾ Když z dvou žalovaných jeden od práva ujde, uznává, aby svědkové, proti oběma vedení, proti přítomnému byli čteni.³²²⁾

Nálezy apelační rady rozhodují ovšem také spor stran po stránce materielní. Nález o krádež se napravuje, aby obviněný do 4 neděl od pře-čtení nálezu se smluvil, jinak že se naň právo útrpné pustí.³²³⁾ Nález na vězení se sice stvrzuje, ale pokuta vězení se umenšuje. Obviněný toliko osm dní bez újmy své poctivosti má vyseděti.³²⁴⁾ O propuštění z rukojemství se nalézá, aby žalobce ho byl prost, postaví-li toho, za něhož se zaručil.³²⁵⁾

Někdy se však spor v druhé stolici ještě nerozhoduje. *Věc odkazuje* se ještě k *soudu hraničnému*, aby ji ještě nějakým aktem doplnil a pak rozhodl s výhradou vyššího práva. Tak ve sporu o pokutu pro nepostavení principála ku právu ukládá apelační rada soudu hraničnému, aby ze svého prostředka dvě osoby vyslal, které by strany smluvily, a teprvé, nesmluví-li je, s výhradou vyššího práva vynesl nález dle městského práva I 21.³²⁶⁾ Nebo se stanoví ve sporu o pošacování dvorů, aby právo hraničné dvory znovu pošacovalo. Rozsudek o vraždě se ještě napravuje, aby na obvi-něného ještě útrpné právo bylo puštěno.³²⁷⁾

Jakmile dojde *nález apelační na soud hraničný*, obešlou se strany ku jeho přeslyšení. Nedostaví-li se některá z nich po dvakráte, tedy se na žádost strany přítomné nález otevře a vyhlásí.³²⁸⁾

V *knihačích apelační rady* zapisuje se apelace nejprve krátkou zmínkou, odkud pochází a o co jde spor mezi stranami. Tak na př.: „Od práva hraničného. . . přinesena apelaci mezi. . . původem, s jedné a . . . obžalovaným, se strany druhé, co se (mordu) dotýče.“ Na to je zapsán celý nález soudu

³¹⁹⁾ Viz pozn. 77.

³²⁰⁾ Viz pozn. 168.

³²¹⁾ Viz pozn. 71 a 210.

³²²⁾ Viz pozn. 161.

³²³⁾ Viz pozn. 77.

³²⁴⁾ Viz pozn. 71.

³²⁵⁾ Viz pozn. 128.

³²⁶⁾ Viz pozn. 13.

³²⁷⁾ NAR. 3, 1750 (1557) Osazené právo v Lochovicích nalézá o mordu, že obviněnou manželku jako svou kmetičnu paní Kateřina z Vlkanova vězením a trestá-ním trestati má. Ap. rada nalézá, aby na ni puštěno bylo útrpné právo.

³²⁸⁾ Koldín, C X.

hraničního s nadpisem: „Ortel na témž právě.“ Po té zapisuje se nález rady apelační s případným nadpisem: „Takto ortel napraven.“³²⁹⁾ Od toho se však brzy upouští a zůstává pouze při poznámce, odkud apelace přinesena a zda ortel nechán při své váze nebo napraven. Je-li nález stvrzen, nelze zpravidla shlédnouti, co strany proti sobě namítaly. Teprve náprava nálezu činí nevýmluvný záznam hovornějším.

Došly-li strany spravedlivého nálezu komory apelační, byla *další revise vyloučena*. Svévlná revise k vlastní osobě králově trestala se podle mandátu krále Maximiliána ze dne 14. května 1571 ztrátou pátého dílu statku nebo sumy, o které bylo ve sporu co činiti, anebo vězením, byli-li spor o něco jiného nebo odvolatel nemajetný.³³⁰⁾ Šlo-li o *hrdlo a čest*, bylo ovšem *možno revisi podati*.³³¹⁾ Chtěly-li strany revidovati, musily jako odvolání podati i revisi u hraničního soudu. Hraničnému soudu bylo o ní vyslechnouti protivníka a zaslati akta výše. O tom, zda má místo pro svou očividnou neodůvodněnost, nebylo snad v při postranní rozhodovati. V případě, v kterém se tak před soudem hraničným stalo, vytýká odvolací soud, který o mezitímním o přípustnosti revise vyšlém rozsudku rozhoduje, že revise, třeba by se hrdla a cti nedotýkala, přece podle práva jíti má a že hraničný soud má se podle toho beze všech odtahů zachovati.³³²⁾

Příloha č. 1.

Zápis soudu hraničního z Březí.

(Arch. m. Prachatic, Kopíř od r. 1577, fol. 336—7. (25./10.—8./11. 1583.)

Pře začata *na právě hraničným* v městě Březí, léta 1583 v pátek den svatého Kryspína, tak že urozený pan Karel Černín z Chudenic a na Vlachově Březí, původ této pře, majíce dvých lidí, muže a ženu, poddané své, kteříž příkázání boží přestoupivše, cizoložstva se dopustili, a nechtěje sám o své újmě jakožto pán jejich dědičný je pro takový neslušný skutek trestati, *osaditi jest ráčil tento soud hraničný*, dožádavše skrze psaní listovní ze čtyř lavic osob raddních a přísežných, zejména níže psaných k témuž soudu: Z města *Prachatic*: Jiříka Kutila, Jakuba Jandu, Šebestiána Sochora a Jeronýma Strachotinského, písaře jich raddního a přísežného. Z města *Volyně*: Matěje Drátku, Tomáše Kobiše a Jana Starého. Z města *Bavorova*: Vavřince Hrdličku, Jakuba Kožišníka a Alexandra Krejčího. Z města *Husinec*: Matěje Řezníčka, Jana Blažka a Petra Fucha. A když sou na ten soud léta a dne z počátku psaného jmenované osoby zasedly, jest od prokurátora urozeného pána Karla Černína ku péru mluveno.

Žaloba.

Vaši Milost, slovnitní *páni soudcové soudu a práva hraničního*. Urozený pán Karel Černín z Chudenic a na Březí viní před Vašimi Milostmi právně tohoto Víta Švorce ze vsi Hořejšího Kozlí a Dorotu Václava Jakubovce ze vsi Pěčnova teď přistojící a oba poddané své z toho, kterak sou se cizoložstva předně příkázání boží přestoupivše pokuty právem vyměřené dopustili a to takto: že jest tento Vít maje manželku svou vlastní odávanou i dítky s ní splozené, tolikéž tato Dorota, maje manžela svého též vlastního i dítky a již některé vdané, opustivše statečky své, on Vít manželku svou a ona Dorota manžela svého i dítky, spolu sou pryč ušli a v pokutu právem vyměřenou upadli. Nad to pak vejše tato Dorota toho jest se dočinila a prve před sedmnácti lety s jiným mužem teď poddaným pana Karla opustivše manžela svého tohoto Václava přistojícího i dítky své, jedno u prsu maje, pryč ušla, a od toho, čeho jest se prvotně proti pánu bohu dopustila, přestati nechtěla, a toho hříchu se jest nekála, nýbrž opět po druhé dočinila. Z těch příčin urozený pán Karel Černín, poněvadž

³²⁹⁾ Viz příl. č. 2.

³³⁰⁾ Winter, I. c. 702, Sněmy české, III, 607.

³³¹⁾ Viz pozn. 330.

³³²⁾ Viz pozn. 148.

skutek jest patrný a zjevný, Vašich Milostí jakožto práva hraničného žádá podle práva městského pod literou M 29, tolikéž podle zřízení zemského pod literou R 21 za ortel a vejpověď pro takové jich dočinění, které jest proti pánu bohu všemohoucímu, aby pokutou zasloužilou a vyměřenou strestání býti mohli vedle práva, kterýchžto artikulův urozený pán Karel Černín žádá za přečtení i právní uvázení a do této akci vložení.

Právo městský. Adulterium vel lex Julia, cizoložstvo, kteréž jest porušení lože cizího a to cizoložstvo vlastně působí a děje se s ženou, která by muže svého měla aneb muž zase manželku svou vlastní maje s cizí ženou by obejval. Pokuta hrdla ztracení.

Zřízení zemské. Aby jeden každý ze všech tří stavů při svém dobrém svědomí i při poddaných svých to tak opatřil, aby takový zjevný hříchové cizoložstva, vožralství i jiné všelijaké nestydatosti, kteréž sou proti pánu bohu všemohoucímu, skutečně přetrhování býti mohli, a toho žádný, sám se dobře chovaje, na gruntech svých aby nedopouštěl, ale takového každého, kdožby z toho vystoupil a takového čeho proti pánu bohu se dopustil, skutečně trestal, jakž týmiž předešlymi sněmy o tom šře vyměřeno jest. Pakliby kdo v městech Pražských aneb jiných královských jsa napomenut od úřadu, aby od takové neřádné věci ihned přestal, a on přes to vždy v svém takovém zlém způsobu trval a přestati nechtěl, tehdy úřad kteréhokoli města, skrze psaní neb osobu jednu neb dvě budou moci na Jeho Milost Královskou (ač byl-li by Jeho Milost Královská v království) aneb na soud zemský takovou neřádnou věc zastaviti a skutečně přetrhnouti mají.

Za tou příčinou toto zřízení zemské jest přečteno: Poněvadž všickni tři stavové na tom sou se snesli a svolili, že předně každá vrchnost na gruntech svých mají o to péči míti a takové věci jakožto předně cizoložstva přetrhovati pod jistými pokutami, čehož jest urozený pán Karel, opatřivše se při osobách dotčených skutek zjevný a patrný, toho jim slušně přehlédnouti nemohl a věc slušná nebyla, protož jak předešle, tak i nyní poroučí se k spravedlivému právnímu uvázení.

Strana odporní, obviněna.

Vít a Dorota, souc přítomni a slyšice na sebe od pána jich takovou žalobu a obvinění, jemu sou neodepřeli, nýbrž souce jednou i druhé od práva hraničného tázání, poněvadž se jich vlastních osob dvou dotýče, co k tomu říkají, aby oznámili, i tu sou se Vít a Dorota obvinění oba dva hned in continenti k takovému hříchu cizoložnému oustně přiznali: že od té chvíle, jak jest se Vít manželky své vlastní, tolikéž Dorota manžela svého vlastního a z obojí strany dítek svých strhli a zbavili, že sou společně neřádně proti pánu bohu všemohoucímu, svatému stavu manželskému společně cizoložice živi byli, prosíce pána za milost a práva hraničného k Jeho Milosti za přímluvu, kteréžto jich přiznání k žádosti urozeného pana Karla Černína sem do této actí pro budoucí paměť jest poznamenáno.

Jakož pak za poníženou prosbu a žádost jmenovaných přestupníkův stala se jest k urozenému pánu Karlovi Černínovi ze soudu hraničného přímluva, aby jakožto pán jejich dědičný jim milost učiniti, při hrdle je zachovati a nějakým jiným prostředkem takový hřích na nich strestati ráčil. Dána od pána odpověď, že nemálo přímluv pánův soudcův sobě vážiti ráčí, však aby jakou milost jim prvé učiniti měl, nežli na ně ortel z práva vynešen bude, to že se státi nemůže, než když se vejpověď stane, o tom o všem že na pana otce svého vzněsti i tuto přímluvu pánův soudci v své laskavé paměti míti ráčí. I na takovou žádost páně jest stranám rok jmenován k vejpovědi od datum obvinění tohoto do dvou neděl pořád zběhlých, to jest do pátku před svatým Martinem (8. Nov.) nejprvé příštím, tím ranněji.

Nález.

Jakož jest urozený pán Karel Černín z Chudenic a na Březí Vlachově, osadivše soud hraničný, obvinil tohoto Víta Švorce a Dorotu Jakubovic ze skutku cizoložného, kteréhož sou se proti pánu bohu a stavu manželskému dopustili, poroučejíce se s žalobou svou k spravedlivému právnímu opatření, proti tomu jmenovaný Vít a Dorota přistojící, slyšice od pána jich na sebe takovou žalobu, jí sou neodepřeli, ale ke skutku cizoložnému se přiznali, žádajíce pána za život, milost a lásku: tu my soudcové soudu hraničného, vážice s pilností žalobu urozeného pana Karla Černína etc, zřízení zemské a právo městské, k té přivedené, proti tomu stran obžalovaných vlastní přiznání, takto z plnosti soudu a práva vypovídáme: Poněvadž Vít s Dorotou souc obvinění ze skutku cizoložného, jemu sou neodepřeli, ale k němu se přiznali, ježto na toho, kdož by se ke skutku tak sám dobrovolně přiznal podle práva psaného S 17 není potřebí nic jiného než aby na něm soudcové práva dopomohli, protože nad vlastní jednoho každého přiznání dokonalejšího průvodu býti nemůže, z těch příčin jeho. Vít Švorce a Doroty přistojící k tak hanebnému a cizoložnému skutku přiznání Víta hlavou stětím, jí Doroty za živa zahrabáním strestáno býti má podle práva, právo vyšší se vyhrazuje a se stranám dává do dvou neděl pořád zběhlých od datum této vejpovědi. Actum na témž právě tohoto nálezu v pátek po svatém Linhartu leta páně tisícího pětistého osmdesátého třetího.

Příloha č. 2.

Zápis odvolání z hraničného soudu v knihách apelační rady.

(Kniha III., str. 97. zemský archiv.)

Od práva hraničného pod Houskou osazeného přinesena apelací mezi slovatným Janem Frenbarem z Pruku na místě poddaného jeho, puovodem, s jedné, a urozeným vladykou Tobiášem Hráněm z Harasova na místě Jakuba z Rovně, obžalovaným, s strany druhé, co se mordu dotýče.

Ortel na témž právé.

Tu my soudcové práva hraničného, slyšíc potknutí od stran jiné mimo to, oč soud osazen, tot již o ukázání člověka dědičného, na čež nález JMti panuov soudcí z soudu zemského se nevztahuje, aby právo hraničné od pana Tobiáše o poddanost člověka osazeno býti jmělo než o mord. I pravíme za právo: Poněvadž toto potknutí vzešlé v té při o mord stalo se mezi stranami o poddanost člověka, žeby Jan Šálený, jinak Nerada člověk poddaný a dědičný pana Jana Frendara býti jměl, a pan Jan Fren dar po právé a vedle zřízení zemského nešel a straně sobě odporné k vedení svědkuov ústně ani skrze psaní dne nejmenoval, anižto ničímž neodvozuje aniž jakých příčin právních neukazuje proti dotčenému zřízení zemskému vyměřenému v listu CLV S 1. aby jich užítí jměl, že těch svědkuov pan Jan Fren dar pro takové nepořádné o tu poddanost vedení podle dotčeného zřízení zemského užítí nemá. A které by se straně na nálezu vynesene m z práva hraničného přestati nezdálo, vyšší se právo vyhrazuje. Pan Jan Fren dar nepřijavši ortele z práva hraničného vyneseneho ku právu vyššímu před JMti pány zřízené raddy nad appellacímí na hradě pražském odvolává se.

Takto ortel napraven.

Poněvadž se to z act té pře vyhledalo a našlo, že ta pře mezi Janem Frendarem z Pruku a Tobiášem Hráněm z Harasova i s tím svědomím kteréž sobě on Jan Fren dar z Pruku dskami zemskými přijíti a zapsati dal od pánuov soudcuov zemských na právo hraničné odložena a podána jest, z těch příčin častopsaný Jan Fren dar takových svědkuov při právé užítí má podle práva, a co k appellací složeno, to aby zase navraceno bylo. Actum feria quinta pridie S. Martini anno quinquagesimo secundo.

Příloha č. 3**Zápis odvolání v knihách apelační rady.**

(Kniha III, str. 1287 zemský archiv.)

Z Kostelce na Labi appellací mezi Štefanem Kavkou, krejčím z Nového Města Pražského, s jedné, a slovutným Mikulášem starším Vančurou z Řehnic, s strany druhé, co se ku právu dostání a pro škody zaručení dotýče.

Ortel na témž právé.

Jakož jest Štefan Kavka žalobu učinil při právé hraničném na urozeného pana Mikuláše staršího Vančuru z Řehnic, jakž v žalobě se o tom šířeji nachází, tu Jeho Milost, pan Mikuláš, na jeho žalobu se odpovídati zbraňuje, toho se při právé hraničném domlouvaje, ve da na to zřízení zemský CXXIV a právo císařské, kapitola I., artykul XIV., leč Štefan

Kavka po své žalobě pro žalované uručí ku právu dostání, i vo škody všecky, i v žalobě nezměnění. A Štefan Kavka se tomu zbraňuje, že není povinen zaručiti, pravě, že tato pře jest z jiných při vytažena, jakož se o tom v jeho odpořích šířeji nachází, podávajíc se obě dvě strany k spravedlivému uvážení. J takto my o tom purgmistr a soudcové práva hraničného podle práva vypovídáme, že Štefan Kavka jest povinen zaručiti. Stalo se v outerý po Novém Lethě 1559.

Tento ortel takto napraven.

Poněvadž se jest to z akt této pře vyhledalo a našlo, že jest slovutnému Mikulášovi staršímu Vančurovi z Řehnic pány ouředníky a soudci zemskými a raddami soudu komorního, aby Štefanovi Kavkovi z Nového Města Pražského o tu spravedlnost, kterouž sobě v městě Kostelci po někdy Mandeleně Součkové, manželce své, náležeti praví, právo hraničné osadil, nalezeno, pro kterežto soud žeby zahuben jsa, rukojmí tu v městě Kostelci, kteří by zaň za škody slíbili, jmíti nemohl, z těch příčin jmenovaný Mikuláš Vančura témuž Štefanovi Kavkovi na jeho žalobu bez uručení odpovídati jest povinen a co k appellací složeno, aby navraceno bylo. Actum v outerý po neděli Reminiscere lethi 1559.

Příloha č. 4.**Svědění o zápisu jednání hraničného soudu.**

(Kniha svědomí archivu kr. hl. města Prahy č. 1059 fol. 191.)

Svědění.

mezi urozeným panem Jiříkem Hassou z Aujezda a na Konárovicích, s jedné, a Vavřincem Hamanovým, soukeníkem z Města Vlašimě, s strany druhé. (1580)

Jiřík Bednář z městečka Štěpánova u ppp svědčil: To v paměti mám, že roku předešlého v pondělí po provodní neděli vyslán sem od p. Jana Malovce k právu hraničnému do městečka Vlašimě. Když sme seděli, což bylo mluveno koliv od stran, to všecko v spis uvedeno, jedný i druhý straně od stran obžádáním vydáno; více nepamatuje, dáno mi od cesty 16gr.

Tomáš Filipů z městečka Štěpánova u ppp. svědčil: Z poručení pána svého seděl jsem v právu hraničným onoho lethi. P. Jiřík Hassa s přítelem svým stojíc, což jesti promluveno, to jesti poznamenáno, i na žádost p. Jiříka Hassy i p. Alše jest jim ten spis vydán. Dáno mi od cesty 16gr.

Jan Čáp z Načeradce u ppp. svědčil: Jest mi to dobře vědomo a v paměti své mám, že roku minulého některý den před provodní nedělí na jeho Mti pánu mém p. Jindřichovi Dvoreckém starším JMt urozený p. Aleš Klenovský vyžádal jest nás tři osoby ku právu hraničnému do města Vlašimě a p. Václava písaře našeho přísežného, i což jest tu před námi v pondělí po provodní neděli mluveno bylo, z poručení urozeného p. Jindřicha Hassy

i od druhé strany, to jest skrze písaře přísežného v acta uvedeno a potom na žádost obojí strany, sou jim vejpisové z teýchž act vydání, jimiž se jedna i druhá strana spraviti mohla, více nevím. Dáno mi od cesty 16 gr.

Martin Slovák z Načeradce u ppp. svědčil: Toho jsem dobře povědom, že p. Aleš Klenovský Jeho Mti pánu našemu p. Jindřichovi na Načeradci a staršímu psaní učinil, aby nás do Vlašimě jakožto ku právu hraničnému odeslal, což sme se tak dali na rathauz v Vlašimi najíti, tu což jest koliv mluveno bylo před právem jakožto způsobem hraničnejm osazeným, to skrze písaře všecko jest ve spis uvedeno a tak potom, jakž provodní straně i odporní toho všeho jest vejpis, což jest tu koliv mluveno, dán, a to od nás, tím se spraviti budou moci, obě dvě strany. Již více nic nevím. Dáno mi od cesty 16 gr.

Jan Dejmku z Načeradce u ppp. svědčil: Letha etc. sedmdesátého devátého již jminulého byli sme vyžádáni od urozeného p. Alše Klenovského na urozeném p. Jindřichovi pánu našem ku právu hraničnému do městečka Vlašimě tu pondělí po provodní neděli. Toho sem dobře povědom, což jest se tu kolivěk dalo a od strany, mluveno bylo, že jest to všecko skrze písaře přísežného do act zapsáno a obojí straně z toho vejpis skrze písaře přísežného jest vydán. Více nevím. Dáno mi od cesty 16 gr.

Václav Smrž, písař přísežný v městě Načeradci u ppp. svědčil: Toho sem povědom, že sem byl odeslán s jinými osobami rádnými z rozkazu vrchnosti své do Města Vlašimě na rathauz letha LXXXo v pondělí po neděli provodní, i bylo vosazeno právo hraničné některým lidem tu v městě Vlašimi souseduom, tu p. Jiřík Hassa, co jest kolivěk skrze přítele svého promluvíti od sebe dal, to jest všecko ve spis uvedeno, a jedné i druhé straně na žádost jich z poručení práva hraničnému vydáno, o tom spis teď kladu, kterýž jest mou rukou sepsaný, a dano mi od tohoto vejpisu 15 gr. míš., k kterémužto vejpisu se přiznávám, jiného nevím co svědčiti. Dáno mi od cesty 16gr.

Adam Bis z městečka Domašina u ppp. svědčil: Byl sem vyžádán od urozeného p. Alše Klenovského na Vlašimi, na urozeném p. Smilovi Skuhrovském pánu mém, k hraničnému právu, letha LXXX, tu pondělí po provodní neděli, tu co jest bylo mluveno od obojí strany, jest skrze písaře přísežného v acta zapsáno a vejpis jedné každé straně z toho vydán. Nic víc. Dáno mi od cesty 16 gr.

Pavel Dušků, řezník z Domašina. . .

(Poznámka: Vavřince Hamana zastupuje jeho pán Aleš Klenovský.)

OBSAH.

Předmluva.

I. Vznik, zánik a osazení. . . . . 5—15

Rozkvět hraničného soudu v 16. stol. Jméno má od soudců z různých hranic. Latinsky se zove „iudicium corrogatum“, německy „gestreutes, zerstreutes recht“, „gränzrecht“. České názvy ještě jiné. Tak „soud“ neb „právo hostinské“. Katastrofa bělohorská činnost jeho ochromuje. Koncem 17. stol. úplně zaniká. Důvody osazení: nedostatek vlastního práva anebo důležitost pře. Soud dosazuje zpravidla soudní vrchnost, někdy z rozkazu arciknížecího neb královského. Také se dosazuje na žádost soudu pře hlavní. Soud osazuje se osobami z různých měst různým počtem. Jedno z měst dodává i přísežného písaře. Dožádaná města nemusí soudce dodati. I nařizuje se jim toto dodání arciknížetem nebo královskou komorou. Soud klade se do hradů, podhradí, vesnic, měst a městeček. Ve vesnicích na rychtu.

II. Kompetence. . . . . 16—27

Žádná výlučnost osob, místa nebo věci. Jako žalobci a žalovaní: šlechtici, měšťané, poddaní, židé, korporace. Spory z místa, i odjinud. Z věcí vše, co nenáleží před výlučné forum jiné: spory trestní, o dluhy, dědictví, odhady nemovitostí, právo sousedské a movitosti. Při sporech o právo materielné rozhodují se také otázky čistě procesuální. Při sporech exekučních soudí se o přípovědích a stavuncích. Rozhodují se také spory mezi vrchností a poddaným, úřadem a stranou, jakož i spory veřejnoprávní. Řeší se též spory postranní, vzešlé vedle pře hlavní.

III. Žaloba a líčení stran. . . . . 27—32

Soudí se podle městského práva. Žaloba podává se na soudní vrchnost, někdy na arciknížete nebo krále. Z poručení jejich se pak soud osadí. Strany dostavují se osobně nebo jejich plnomocníci. Poddané zastupuje vrchnost. Soud je trestá, hlásí-li se o spravedlnost sami. Přes to také sami žalují a jsou žalováni. Přespolní urukují škody. Před soudem hraničným podává se žaloba písemně nebo mluví se k péru. Žalovaný se buď brání, že nemusí odpovídati, anebo odpovídá: přiznává nebo odpírá. Před odpovědí může se žádati za odklad, hojemství. Podanou odpovědí je lis contestata. Řízení průvodní. Průvodní prostředky: seznání svědků, svědomí, listy. Zápis soudního jednání. Řízení o stavuncích. Škody ze stavunků.

IV. Nález a škody. . . . . 32—37

Potaz na soudce jde na zástupce těch kterých městských stolic podle jich přednosti. Nález dělí se na artikule. Jeho forma. Přečte se stranám. Od přečtení běží lhůta ku plnění. Nález je buď mezeitímní nebo konečný. Právo staně. Omluvy nepřítomnosti. Nález může býti procesuálně nebo materielně podmíněn. Trestní rozsudky. Zní buď všeobecně na vinu, nebo na smluvení se nebo trest. Rozsudky o dlu-

zích, právu sousedském, dědickém a o stavuncích. Náklady hraničního soudu. O škodách stran zahajuje se pře zvláštní. O povinnosti je hraditi rozhoduje se někdy již ve při hlavní.

V. Odvolání a revise. . . . . 37—70

Odvolání jde na radu nad apelacemi, někdy i na arciknížete jako místodržitele. Ohlašuje se do dvou neděl od přečtení nálezů a provádí písemně do dalších šesti neděl od složení peněz důkladních. Soud vyslechne strany, zapečetí akta a pošle k apelaci. Kdo odvolání brání, upadá v pokutu. Odvolací nález rozhodnutí první stvrzuje, vysvětluje, docela nebo částečně mění nebo zrušuje. Různý obsah odvolacích nálezů. Odkaz sporu k první stolici. Odvolací nález se stranám před hraničním soudem přečte. Způsob zápisů odvolacích nálezů v knihách rady apelační. Revise zpravidla není dovolena. Pokud je možná, podává se jako odvolání u hraničního soudu, který ji pak dále zašle

Příloha č. 1: Zápis soudu hraničního z Březí.

Příloha č. 2 a 3: Zápis odvolání z hraničního soudu v knihách apelační rady.

Příloha č. 4: Svědomí o zápisu jednání hraničního soudu.

Čís. 39. Dr. Viktor Dvorský. Černohorskoturecká hranice od ústí Bojany k Taře K	3-40
„ 40. Václav Novotný. Ku kritice zpráv Kl. Ptolemaia o zemích českých . . .	—90
„ 41. Vlastimil Kybal. Jindřich IV. a Evropa v letech 1609 a 1610	5-50
„ 42. Dr. Julius Glücklich. O historických dílech Václava Budovce z Budova z let 1608—1610	2-70
„ 43. Otakar Hejnic. Petr Brandl	2-65
„ 44. Cyrill Ant. Straka. Albrecht z Valdštejna a jeho doba	4-90
„ 45. Jaromír Čelakovský. O účasti právníkův a stavů ze zemí českých na kodifikaci občanského práva rakouského	1-20
„ 46. Dr. Ferd. Hrejsa. Česká konfesse, její vznik, podstata a dějiny	17—
„ 47. JUDr. M. Talíř. K dějinám rakouského taxovnictví. (II. část. Do tisku upraven Dr. Josef Drachovský.)	5-30
„ 48. Emanuel Leminger. Královská mincovna v Kutné Hoře	9—
„ 49. Dr. Bedřich Jenšovský. Politika kurfiřta saského v Čechách v posledních letech vlády Rudolfa II.	2—
„ 50. Ad. L. Krejčík, Prolegomena k vydání II. dílu T. J. Pešínova díla „Mars Moravicus“	1-25

Mimo Rozpravy:

V. V. Tomek. Mappa staré Prahy k létům 1200, 1348 a 1419	K 10—
Dr. Bohuslav Rieger. Zřízení krajské v Čechách. Část I.	7-50
Dr. Bohuslav Rieger. Zřízení krajské v Čechách. Části II. seš. 1.	3—
Dr. Bohuslav Rieger. Zřízení krajské v Čechách. Části II. seš. 2.	4-20
Zikmund Winter. Život církevní v Čechách. Svazek první	2-60
Zikmund Winter. Život církevní v Čechách. Svazek druhý	2-80
Emil Ott. Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I.	4—
Zikmund Winter. Děje vysokých škol Pražských od secessi cizích národů po dobu bitvy bělohorské (1409—1622)	2—
Emil Ott. Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl II. (Rozebrán.)	
Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl II. (I. Prameny. II. Zpracování) . . .	14-50
Zikmund Winter. Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. stol.	6—
Emil Ott. Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl III. (Rozebrán.)	
Dr. Antonín Pavlíček. Ček ve vědě a v zákonodárství.	3—
Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl III. 1.	4—
Martin Kolář a August Sedláček. Heraldika českomoravská. I.	5—
Gust. Friedrich. Památky umění písařského v Čechách a na Moravě. (Seš. I.) . . .	4—
Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl I. (I. Knihověda a část všeobecná. II. Pomocné vědy)	7-40
Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl III. 2.	3-20
Zikm. Winter. Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století	8—
Dr. Antonín Pavlíček. Šek ve vědě a v zákonodárství. Dodatek	—90
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl III. 3.	3-50
Josef Truhlář. Katalog českých rukopisů c. k. veřejné a universit. knihovny pražské	
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl IV. svazek 1.	3-30
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl IV. svazek 2.	3-30
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl IV. svazek 3.	4—
Zikm. Winter. Řemeslnictvo a živnosti v XVI. věku v Čechách (1526—1620) . . .	5—
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl V. Svazek 1.	4-30
Dr. J. V. Šimák. Rukopisy majorátní knihovny hrabat z Nostitz a Rhienecka v Praze	
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl V. Svazek 2.	4-70
Dr. Čeněk Zíbrt. Bibliografie české historie. Díl V. Svazek 3.	4-80

Historický archiv:

Čís. 1. Ferd. Tadra. Soudní akta konsistoře Pražské. Část I. (1373—1379.)	K 5-80
„ 2. Ferd. Tadra. Soudní akta konsistoře Pražské. Část II. (1380—1387)	6-40
„ 3. František Dvorský. Listy paní Kateřiny z Žerotína rozené z Valdštejna. I. Dopisy z roku 1631 a 1633	4-50
„ 4. Dr. František Kameníček. Prameny ke vpádům Bočkajovců na Moravu a k ratifikaci míru vídeňského od zemí koruny české roku 1605—1606	4—
Čís. 5. Dr. Vojtěch J. Nováček. Listář k dějinám školství Kutnohorského. (1520 až 1623)	K 2-80
„ 6. Ferdinand Tadra. Summa cancellariae (Cancellaria Caroli IV.). Formulář král. kanceláře české XIV. století	4-20
„ 7. František Dvorský. Listy paní Kateřiny z Žerotína rozené z Valdštejna. II. Dopisy z roku 1634 a 1635	5—
„ 8. Ferdinand Tadra. Soudní akta konsistoře Pražské. Část III. (1392—1393, 1396—1398)	7—

Čís. 9.	<i>Max. Dvořák</i> . Dva denníky dra. Matiaše Borbonia z Borbenheimu . . .	K	3-60
„ 10.	<i>Ferdinand Menčík</i> . Paměti Jana Jiřího Haranta z Polžic a Bezdrůž odi r. 1624 do r. 1648 . . .	„	3—
„ 11.	<i>Ferdinand Tadra</i> . Soudní akta konsistoře Pražské. Část IV. (1401—1404) . . .	„	4-40
„ 12.	<i>Dr. Ladislav Kličman</i> . Processus iudiciarius contra Jeronimum de Praga habitus Viennae a. 1410—1412 . . .	„	—90
„ 13.	<i>Dr. Zdeněk V. Tobolka</i> . Hilaria Litoměřického traktát k panu Janovi z Rozenberka . . .	„	—90
„ 14.	<i>Václav Schulz</i> . Korrespondence hraběte Václava Jiřího Holického ze Sternberka . . .	„	2—
„ 15.	<i>Ferd. Tadra</i> . Soudní akta konsistoře Pražské. Část V. (1406—1407) . . .	„	6-54
„ 16.	<i>Václav Schulz</i> . Listář kolleje Jesuitské u sv. Klimenta na Starém Městě pražském z let 1628—1632 . . .	„	1-80
„ 17.	<i>V. Schulz</i> . Korrespondence Jesuitů provincie české z let 1584—1770 . . .	„	4-20
„ 18.	<i>Ferd. Tadra</i> . Soudní akta konsistoře Pražské. Část VI. (1407—1408) . . .	„	5-30
„ 19.	<i>Václav Novotný</i> . Inquisitio domorum hospitalis S. Johannis Hierosolimitani per pragensem archidioecesim facta anno 1373 . . .	„	1-40
„ 20.	<i>Václav Schulz</i> . Příspěvky k dějinám moru v zemích českých z let 1531 až 1746 . . .	„	4-20
„ 21.	<i>Ferdinand Tadra</i> . Soudní akta konsistoře Pražské. Část VII. (1420—1424 a Dodatky) . . .	„	3-80
„ 22.	<i>Dr. Jan B. Novák</i> . Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně . . .	„	4—
„ 23.	<i>Ferdinand Tadra</i> . Listy kláštera Zbraslavského . . .	„	8-50
„ 24.	<i>Václav Schulz</i> . Příspěvky k dějinám soudu komorního království Českého z let 1526—1627 . . .	„	3-30
„ 25.	<i>Otakar Hejmc</i> . Listář k dějinám školství kutnohorského. Doplnky z let 1594—1623 . . .	„	2-60
„ 26.	<i>Dr. Eduard Šebesta</i> . Nově nalezený zlomek formuláře biskupa Tobiáše z Bechyně (1279—1296) . . .	„	1—
„ 27.	<i>Václav Schulz</i> . Soupis register soudu nejvyššího purkrabství Pražského . . .	„	1-30
„ 28.	<i>Dr. Jan Kapras</i> . Pozůstatky knih zemského práva knížetství Opavského. Díl I.	„	3—
„ 29.	<i>Dr. J. V. Šimák</i> . Bohemica v Lipsku . . .	„	1-40
„ 30.	<i>Dr. Julius Glücklich</i> . Václava Budovce z Budova korrespondence z let 1579—1619 . . .	„	4-70
„ 31.	<i>Dr. Jan Kapras</i> . Pozůstatky knih zemského práva knížetství Opavského. Díl I.	„	4-10
„ 32.	<i>Franti. Mareš</i> . Prokopa pisáře Nového města pražského Praxis cancellariae . . .	„	3-10
„ 33.	<i>Dr. Zdeněk Tobolka</i> . M. Pavla Židka Spravovna . . .	„	3-30
„ 34.	<i>V. Schulz</i> . Příspěvky k dějinám soudu komorního z let 1627—1783 . . .	„	3-50
„ 35.	<i>Jos. Šusta</i> . Purkrabské účty panství novohradského z let 1390—1391 . . .	„	1—
„ 36.	<i>Dr. Karel V. Adámek</i> . Listiny k dějinám lidového hnutí náboženského na českém východě v XVIII. a XIX. věku . . .	„	5-50
„ 37.	<i>Dr. Václav Chaloupecký</i> . Účet pokladníka arcibiskupství pražského z let 1382—83 . . .	„	—90
„ 38.	<i>Dr. Julius Glücklich</i> . Nová korrespondence Václava Budovce z Budova z let 1580—1616 . . .	„	1-20

Filosofická bibliotheka. Řada I.

Čís. 1.	<i>František Čáda</i> . Filosofické spisy Vincence Zahradníka	K	5—
---------	---	---	----

Filosofická bibliotheka. Řada II.

Čís. 1.	<i>Otakar Josek</i> . W. St. Jevonsa: Počátkové logiky	K	1-70
„ 2.	<i>Dr. Josef Král</i> . Tomáše Hobbesa „Základy filosofie státu a společnosti.“ (O občanu.)	„	2-80

REV15

ÚK PrF MU

3129S06744